

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jižní a centrální Asie

Bakalářská práce

Lucie Křest'anová

Vývoj indického nacionalismu

The Evolution of Nationalism in India

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Zdeňku Štiplovi za jeho trpělivost a ochotu

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V

dne

podpis

Abstrakt:

Bakalářská práce se věnuje problematice hinduistického nacionalismu v Indii. Cílem je přiblížit historický vývoj jednotlivých organizací a poskytnout stručný přehled o jejich struktuře a aktivitách. Speciální důraz je kladen na roli, jakou v těchto organizacích zaujímají ženy.

Klíčová slova: hinduismus, hindutva, nacionalismus, Indie

Abstract:

Bachelor thesis deals with the problematics of hindu nationalism in India. Its' goal is to describe the historical development of nationalistic organizations and to provide a brief overview of their structure and activities. It also puts a special emphasise on the role of women in these organizations.

Keywords: hinduism, hindutva, nacionalism, India

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Pojmy.....	7
2.1 Hinduismus.....	7
2.2 Hindutva.....	8
2.3 Nacionalismus.....	9
2.4 Indický nacionalismus.....	11
2.5 Hinduistický nacionalismus	12
3 Obecné informace.....	13
3.1 Hinduisté a minoritní pocit.....	13
3.2 Vývoj role ženy	14
3.3 Problémy se soužitím.....	15
4 Historický úvod.....	15
4.1 Britská nadvláda nad Indií.....	15
4.2 Samostatná Indie.....	21
5 Hnutí hindutvy.....	23
5.1 Rodina Sanghu.....	23
5.2 RSS - Ráštrij svajamsévak sangh (Národní svaz dobrovolníků).....	23
5.3 Bháratij džansangh (Indická lidová unie).....	25
5.4 Bháratij džanta pártí (Indická lidová strana).....	26
5.5 Višva hindú parišad (Světová hinduistická rada).....	26
5.6 Šivséna (Šivádžího vojsko)	27
6 Komunální spory	28
6.1 Šáhbánó.....	28
6.2 Ajódhja.....	29
7 Ženy a hindutva.....	31
7.1 Vztah mezi mužskými a ženskými odnožemi.....	31
7.2 Ženské nacionalistické odnože.....	31
7.2.1 Ráštra sévika samiti (Ženský národní svaz dobrovolníků).....	32
7.2.2 Durga Váhiní (Armáda Durgy).....	33
7.2.3 Mahilá Agadhí.....	34
7.3 Vývoj ženských složek.....	35
7.4 Co láká ženy ke vstupu do Sanghu.....	36
7.5 Ženy v hnutí za obnovu Ráмова rodiště	37
7.5.1 Sádhví Ritambara.....	38
7.5.2 Uma Bharatí.....	39
8 Pravicoví hinduisté dnes.....	41
9 Závěr	43
10 Bibliografické údaje.....	44
11 Internetové zdroje.....	46

1 Úvod

Cílem práce je nastínit problematiku hinduistického nacionalismu, který je specifický nejen svou ideologií, ale i způsobem, jakým se prezentuje a jak široké spektrum pokrývá. Zvláštní důraz bude kladen na roli žen v nacionalistické rétorice a na její vývoj. Vzhledem k představě západních společností, že hinduismus je náboženství mírumilovné a postavené na nenásilí (velmi často bývá hinduismus spojován s Gándhího nenásilnými protesty), může se zdát překvapivé, jak radikálně a militantně dokáže vystupovat.

V první polovině práce budou nejprve vysvětleny některé základní pojmy a společenské jevy, které jsou nezbytné pro pochopení tématu. Zároveň bude přiblíženo historické zázemí, které k nárůstu komunalistických názorů vedlo. Především bude popsána cesta k nezávislosti Indie, ale stručně bude zmíněno i několik pozdějších událostí, které byly podstatné při dalším formování nacionalismu. Druhá část práce bude věnována jednotlivým nacionalisticky orientovaným organizacím, jejich vývoji a aktivitám. Samostatná část připadne popisu ženských odvětví těchto organizací, jejich roli a dvěma hlavními představitelkám Sádhví Ritambaře a Umě Bharatí.

Literatury, která se tomuto tématu věnuje, je poměrně velké množství, většinou však pojednává pouze o mužské části hnutí a otázkou žen a ženských organizací se zabývá minimálně. Dílo Christopa Jaffrelota *The Hindu Nationalist Movement in India* patří pravděpodobně k nejobsáhlejšími knihám na toto téma, přesto zmiňuje ženy jen okrajově. Absence literatury zabývající se ženskou otázkou vychází už ze samotného přístupu zakladatelů nacionalistických organizací, kteří se soustředili primárně na mužské obyvatelstvo. Ke zpracování ženské tematiky jsou v práci využity především texty Taniky Sarkar, která se ženské otázce v Indii systematicky věnuje a s členkami organizací navazuje přímý kontakt. Nicméně k současnému vývoji hinduistických organizací je pramenů spíše méně, a tak bude v práci jen nastíněn.

2 Pojmy

2.1 Hinduismus

Pro pochopení názorů hinduistických aktivistů je nezbytné zmínit některé aspekty hinduismu. Za prvé je třeba si uvědomit, že pojem hinduismus neznamená pouze náboženský směr. Jedná se o složitý a komplexní sociálně kulturní systém, který je zcela zásadní pro každodenní fungování hinduistické společnosti. Hlavní vliv na hinduistickou společnost má pochopitelně kastovní systém (který je sice oficiálně zrušený, avšak i dnes hinduista na první pohled pozná, do jaké sociální vrstvy kdo patří). Na dodržování zvyků plynoucích z kastovních rozdílů si i v dnešní době dávají hinduisté záležet (vyšší kasty nepojídají pokrmy připravené nedotýkatelnými atp.), ale v ostatních ohledech je hinduismus naopak nesmírně tolerantní. Vzhledem k absenci kanonických knih či jednotné církevní organizace si může každý jedinec víru částečně vyložit po svém a vyznávat to božstvo, které je mu nejbližší. Obecně sice platí, že na severu Indie je oblíbenější kult Višnu, zatímco na jihu Šivy, tento fakt však nebrání existenci nespočtu osobních či rodinných bohů, které je možno uctívat podle libosti. Tato tolerance umožňuje hinduismu fungovat bez větších problémů i na tak velkém a rozdílném území, jako je Indie. Díky tomu, že existuje tolik možností, jak víru prožívat, udržuje si hinduismus takové množství příznivců.

Zároveň ale existují pro každou kastu určité povinné rituály a obřady, které se mohou značně lišit. Většina z nich bývá vykonávána doma, ale významnější z nich se odehrávají v chrámech. Chrám je vždy zasvěcen určitému božstvu, které v něm sídlí v podobě idolu. Dříve měli do některých chrámů přístup pouze určité sociální vrstvy a nedotýkatelní neměli povolený vstup do žádných.¹ Tím docházelo k udržování nebo i prohlubování kastovních rozdílů. Jednotlivé sociální vrstvy se mezi sebou nemohly stýkat během společných rituálů, a tak postrádaly stmelující náboženské zážitky. Toto je jeden z hlavních aspektů, na který se hinduističtí reformátoři zaměřili.

---

1 VAVROUŠKOVÁ, Stanislava. a kol.: *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchoní Asii: tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 2005. s. 27.

2.2 Hindutva

Hindutva je termín, který ustanovil V. D. Sávkarkar ve své knize *Hindutva – Who is a Hindu?*. Jedná se o abstraktní pojem, který se do češtiny nejčastěji překládá jako hinduistickost. Lze jej chápat jako příslušnost k Indii, její kultuře a jejím náboženstvím. Jako „hindúa“ Sávkarkar definoval toho, kdo považuje Bháratavaršu, zemi od Indu k mořím, za svou otčinu a za posvátnou zemi, jež je kolébkou jeho náboženství.² Jedná se v zásadě o emocionální vztah k této domovině. Hinduistickost však není míněná jako příslušnost k náboženství, ale mnohem spíše k hinduistické kultuře. Za hindúa tak Sávkarkar považuje taktéž buddhisty, džinisty a sikhy, pro které je Indie jak místem předků, tak místem posvátným. Sdílejí společnou historii a v minulosti se podíleli na vytváření společné kultury.³ Naopak Sávkarkar za hindúy nepovažuje muslimy, křesťany a židy, kteří žijí na území Indie. Tvrdí, že i kdyby byla Indie zemí jejich předků a obdivovali její krásu a kulturní dědictví, nebyla by přesto jejich svatou zemí a jejich láska k ní by byla jen poloviční.⁴ V případě, že by nastala nutnost bránit svou svatou zemi, upřednostnily by ji tyto komunity před zemí, ve které vyrůstaly. Sávkarkar považuje za nebezpečné, že by osoby, které v jeho očích trpí touto rozpolceností, mohly Indii vládnout. Domnívá se, že je nutné, aby v čele státu stanuli pouze ti, kdo jsou nejúžeji svázáni se svou vlastí, tedy ti, kdo jsou s ní svázáni nejen dědičně, ale i kulturně a nábožensky, a nikdy by ji nezahladili.⁵ Vyznavačům ostatních náboženství chce ponechat pouze podřadnější roli s omezenými právy.

Je ovšem důležité zdůraznit, že i přes omezování svobod ostatních komunit a výrazné vyzdvihování vlastní kultury se nejedná v případě hinduistického nacionalismu o fašismus či nacismus, jak je známe z Itálie a Německa. Pro definici jak fašismu, tak nacismu je důležitá postava charismatického vůdce, který je hlavou celé ideologie. Ať už Mussolini nebo Hitler, oba byli velmi výraznými postavami, které stály za zrodem a následným rozšířením daného směru. Stali se ústředními postavami, mluvčími i veliteli, bez kterých by nemohlo dojít k tak masovým mobilizacím obyvatelstva. Naopak hinduistický nacionalismus se podobnému schématu záměrně vyhýbá. Je vystavěn na komplexní hierarchické síti vůdčích postav s přesnými pravidly ohledně nástupnictví. Sám Sávkarkar se distancoval od toho stát se svrchovaným vůdcem hindutvy. Takový model je

---

2 Tamtéž, s. 44.

3 SAVARKAR, V. D. *Hindutva: Who is a Hindu*, New Delhi: Hindi Sahitya Sadan, 1999. s. 20.

4 Tamtéž, s. 52.

5 Tamtéž, s. 54.

totiž nestabilní a obvykle zaniká se smrtí vůdce. Ideu hindutvy smrt jedné vůdčí postavy neohroží, díky propracovanému hierarchickému systému jsou připraveny další trénované osoby, které mohou okamžitě zaujmout uvolněné místo a pokračovat ve svém programu. Způsob, jakým se výcvikové jednotky rozšířily po celé Indii a jakým jsou organizovány, je neuvěřitelně efektivní a s velkou pravděpodobností neotřesitelný.

2.3 Nacionalismus

Nacionalismus je politický myšlenkový postoj, vztahující se k určité národotvorné ideji a zjednodušeně k představě, že „můj“ národ je lepší než národy ostatní. Původ slova nacionalismus lze hledat v latinském slově „natio“ čili národ. Problém však nastává hned u definice národa. Miroslav Hroch definuje národ jako sociální skupinu sdílející určité vztahy (jazykové, kulturní, politické, náboženské, hospodářské atd.), které jsou ale výrazně silnější uvnitř této skupiny, než v interakci s okolními skupinami. Každý národ je podle Hrocha vytyčen třemi charakteristikami:

1. intenzivnější vnitřní komunikací (často díky jazykové homogenitě)
2. kolektivní paměti (povědomím o společné minulosti)
3. rovností všech příslušníků národa⁶

Tyto charakteristiky se liší stát od státu. Záleží na konkrétní historické zkušenosti a na jazyku, kterým dané společenství hovoří. Například v němčině je národ spojován především s německým jazykem, oproti tomu v angličtině a francouzštině je chápán jako soubor poddaných konkrétního panovníka.⁷ Pro národotvorná hnutí bývá také typické přizpůsobování historické paměti své vlasti ke svému obrazu (u nás takto fungovaly například zelenohorský a královédvorský rukopis).

Představa příslušnosti k nějakému národu bývá považována za jeden z průvodních rysů modernizace společnosti. Agrární společnosti v zásadě nejsou takovéto představy schopny, protože se jedná o společenství definovaná místními jevy a neanonymními vztahy. Jakékoli spory se dějí pouze na lokální úrovni a týkají se především zdrojů. Gellner zmiňuje, že myšlenka na náležitost ke geograficky vzdáleným osobám bez jakýchkoli reálných jednotících zájmů, je přinejmenším zvláštní. Jedná se o myšlenku čistě abstraktní, se kterou se v zemědělském světě lze setkat jen minimálně.⁸

Pro vznik nacionalistických myšlenek a následně organizací je zpravidla potřeba

6 HROCH, Miroslav. *V národním zájmu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 10.

7 Tamtéž, s. 8,

8 GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 37.

nejen moderní společnost a abstraktní uvažování, ale velmi často také sekularizovaná společnost. Toto samozřejmě platí primárně v Evropě, ale je to zajímavý prvek, který nelze opomenout. S odklonem od náboženství dochází totiž také k rozpadu zažitých hierarchických struktur a otevírá se prostor pro rovnocennost všech osob dané kultury, která je pro nacionalismus klíčová. Kultura a příslušnost k ní je totiž zcela nezbytná a zpravidla postačuje k samotnému členství v daném národě. Gellner tvrdí, že „*pouze členové dané kultury směji vstoupit do příslušné politické jednotky a musí tak učinit všichni.*“⁹ Je totiž nezbytné, aby každý, kdo se nachází v dané politické jednotce, náležel ke stejné kultuře, ale zároveň, aby se všichni členové dané kultury nacházeli uvnitř téže politické jednotky. V opačném případě nelze ospravedlnit vyzdvihování výlučnosti dané kultury.

Pro různé formy nacionalismu jsou však typické určité prvky. Za prvé vymezování se vůči druhé straně. Pro formování národa je důležité určit, kdo jsme „my“ (dle výše zmíněných faktorů) oproti tomu, kdo jsou „oni“. Nebývá zvykem tvrdit, že „oni“ jsou všichni ostatní, naopak je běžné se vymezovat vůči takové odlišné kultuře, která je „nám“ nejbližší (pochopitelně totiž platí, že nepřítel, který je blízko, je mnohem nebezpečnější, než nepřítel vzdálený). Druhým běžným jevem je také způsob, jakým nacionalismus sám sebe nahlíží. Považuje se za něco všeobecně platného, správného a navíc odjakživa přítomného. Převládá představa, že národy a národotvorné myšlenky existují od pradávna, ale „spí“ a je třeba je probudit či obrodit.¹⁰

Je samozřejmé, že podoba nacionalismu je ovlivněna prostředím, ve kterém vzniká, a tím, co jsou jeho cíle. Typická je sice zpravidla nechuť k soužití s lidmi odlišné kultury a nelibost pramenící například z nadvlády jiné kultury, zároveň ale i zde dochází k rozdílům. Nacionalismus může mít víceméně pozitivní roli „osvobozující síly“ namířené například proti kolonialistům. V této podobě navíc často usiluje o obrození původní kultury a vytvoření samostatného, demokratického státu. Na druhou stranu může být nacionalismus také vnímán jako iracionální s rasistickými a xenofobními tendencemi. Rozdíl mezi těmito dvěma přístupy je velmi dobře vidět na případě Indie, ve které se v průběhu let vyskytoval jak nacionalismus namířený proti kolonizátorům, tak nacionalismus obrácený proti minoritě jiné kultury.

---

9 GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 17.

10 Tamtéž, s. 25.

2.4 Indický nacionalismus

Indický nacionalismus se zpočátku formoval jakožto odboj proti Britům a zároveň reforma hinduismu. Jedno z prvních hnutí tzv. Bhrámasamádž bylo založeno roku 1828.¹¹ Toto uskupení se snažilo o obrození hinduismu a jeho „modernizaci“. Hlavními tématy se stalo zrušení dětských sňatků a zpřístupnění vzdělání ženám. Jednalo se však o organizaci zaměřenou na vyšší vrstvy vzdělaných hinduistů a nemělo tak na podobu hinduismu velký dopad. Ukázalo se ale, že náboženství může fungovat jako pozitivní jednotící prvek, jehož pomocí lze snadno mobilizovat indické obyvatelstvo proti britské nadvládě. Díky Gándhího netradičnímu přístupu a jeho interpretaci hinduismu se nacionalistická rétorika stala snadno přístupnou širšímu spektru lidí a přestala být výsadou elit.

Gándhí zároveň usiloval o poklidné soužití jednotlivých náboženských komunit a jako jednu z hlavních hodnot prosazoval morální principy neubližování ostatním živým tvorům a toleranci k ostatním náboženstvím.¹² Gándhího představa Indie byla představa Indie jednotné, ve které mohou žít osoby různého vyznání bez jakéhokoli omezení a obav. Pouto, které si indiští obyvatelé k Indii vytvořili, mělo být definováno láskou k zemi jejich předků a duchovním hodnotám.

Dá se tedy říci, že indický nacionalismus podle Gándhího je pozitivní. Klade si za cíl vznik samostatného indického státu prostého britské nadvlády, a to pomocí obrození vlastní kultury. Metody, které si k tomu nacionalisté vybrali, jsou možná poněkud netradiční (oproti těm, které známe z Evropy), ale pochopitelné. Vzhledem k širokému jazykovému spektru, které se v Indii nachází, nelze v žádném případě hovořit o národu tvořeném jazykem. Obracet se ke kultuře je také poněkud komplikované, neboť ta je v indickém prostředí mnohdy úzce spjata s náboženstvím, a ač to se uplatnilo jako výborný mobilizační prvek, zároveň by tím z indického národa mohlo vyřadit osoby jiného vyznání. Již výše zmíněná Gándhího vize byla rozhodně idealističtější, ale dodnes do určité míry platí. Indie je dnes státem sekulárním, což v indickém případě znamená, že všechna náboženství jsou si rovna. Vzhledem k současné sekulární povaze indického státu je tedy poněkud zvláštní, nakolik se náboženská rétorika uplatnila při jeho formování.

---

11 VAVROUŠKOVÁ, Stanislava. a kol.: *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchoní Asii: tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 2005. s. 33 .

12 Tamtéž, s. 43.

2.5 Hinduistický nacionalismus

Z protikolonialistických hnutí, která náboženství pouze využívala, se vyvinula hnutí silně komunalistická, která na ně naopak kladla zásadní důraz. Tento „hinduistický“ nacionalismus je zcela specifická forma indického nacionalismu. Vychází ze stejné představy národa tvořeného obyvateli indického subkontinentu, ale je radikálnější a pro definici národa mnohem více využívá náboženskou identifikaci. V tomto případě lze mluvit o nacionalismu „iracionálním“ vedoucím ke xenofobii (viz výše). Nadřazuje jeden národ (zde příslušníky jednoho náboženství) všem ostatním, které navíc považuje za hrozbu a nepřítele. Toto je zcela zásadní posun od indického nacionalismu, který sice Brity považuje za cizí, ne však za nebezpečné, spíše jen za „nežádoucí“. Hinduistický nacionalismus je namířen primárně proti muslimům a křesťanům, vůči kterým se vymezuje velmi radikálně. Naopak do své náruče zahrnuje i jiná indická náboženství (džinismus, buddhismus, sikhismus a další), která splňují určitá kritéria.¹³

---

¹³ Viz s. 23. (Ve zkratce lze říci, že příslušníci náboženství, která považují Indii za svou svatou zemi, se řadí k indickému národu, a ostatní ne.)

3 Obecné informace

Tato kapitola se bude věnovat několika obecným tématům, která jsou důležitá pro pochopení celé problematiky. Pokusím se přiblížit, proč se hinduističtí komunalisté cítí být muslimskou menšinou ohroženi a jaké problémy soužití těchto dvou kultur přináší. Zároveň bude nastíněna role žen v indické společnosti a její postupná proměna. Otázka žen budu sice rozebrána později, ale pro pochopení kontextu je vhodné uvést některé z faktorů již na začátku.

3.1 Hinduisté a minoritní pocit

Ač hinduisté ve své zemi představují většinu¹⁴, trpí minoritním pocitem. Je to do značné míry způsobeno různorodostí hinduismu a nedostatkem kontaktu mezi jednotlivými vrstvami společnosti, jak jsem již zmínila výše. V očích nacionalistů chybí hinduistům nějaké místo, kde by se mohli setkávat všichni věřící, tak jako například muslimové v mešitě. Společné modlitby lidí z různých sociálních vrstev by pomohly vytvořit silnější vazby na hinduistickou kulturu a tradice. Tímto pan-hinduistickým symbolem se později mělo stát vybudování Ráмова chrámu v Ajódhje, jemuž se budu podrobněji věnovat v dalších kapitolách.

Stoupenci hindutvy vidí v početné muslimské komunitě hrozbu, a to i proto, že muslimská komunita je silněji svázána vzájemnými náboženskými i společenskými pouty. Krom toho, že v Indii žijí muslimové zpravidla v oddělených čtvrtích a pravidelně docházejí na společné modlitby, každý den se také jakoby na dálku spojí s ostatními prostřednictvím pěti denních modliteb. Velkým „strašákem“ se pro hinduisty stala muslimská polygamie. Když má monogamní hinduista manželku pouze jednu (popřípadě dvě, není-li mu první schopna porodit syna), může mít jen omezený počet potomků. Muslim může mít až čtyři manželky (pokud je schopen je uživit), a tak se počet jeho možných potomků velmi zásadně zvyšuje. Plně v této logice strachu mají hinduisté leckdy pocit, že by je muslimské obyvatelstvo mohlo početně předčít. V rétorice hindutvy se proto často vyskytuje popis muslimů jakožto jedinců zmítaných sexuálními pudy, a naopak

14 Procentuální zastoupení jednotlivých náboženství v Indii: hinduismus 80,5 % ; islám 13,4 % ; křesťanství 2,3 % ; sikhismus 1,9 % ; buddhismus 0,8 % ; džinismus 0,4 % ; ostatní náboženství 0,6 % ; bez vyznání 0,1 % .
(*census of India* [online]. 2001 [cit. 2011-07-17]. Religious Composition. Dostupné z WWW: <http://censusindia.gov.in/Census_Data_2001/India_at_glance/religion.aspx>.)

hinduisté bývají popisováni jako zženštilí a slabí.¹⁵ Proto také kladou takový význam na roli rodiny a potomků, které je potřeba správně vychovat v hinduistických ideálech a tím posílit hinduistickou obec.

3.2 Vývoj role ženy

Zde je na místě zmínit roli, kterou zastávají v hinduismu ženy. Lze říci, že tradičně jsou ženy považovány za vychovatelky dětí a strážkyně domácího řádu (včetně správně prováděných domácích rituálů¹⁶). V první řadě jsou ženy vždy především matkami, jejichž úkolem je plodit a vychovávat potomstvo. Láska mezi matkou a dítětem je obecně považována za jeden z nejsilnějších citů. Tato role se samozřejmě v průběhu let vyvíjela (a stále vyvíjí), některé prvky však zůstávají stejné. V nacionalistické rétorice se počal objevovat důraz na ženu jakožto manželku a až do konce 19. století byl vztah mezi manželi považován za nejdůležitější. Hlavní důraz byl kladen na vzájemnou lásku mezi partnery a její odlišné projevy. Žena měla být oddaná manželovi a schopná naprosté cudnosti, která pokračuje i po manželově smrti. Tanika Sarkar zmiňuje, že ač je v hinduismu necudnost muže považovaná za prohřešek, se ženinou cudností je spojeno mnohem větší břímě. Její porušení by vedlo ke ztrátě cti celé rodiny a zpochybnění zděděných tradic. Z role ctnostné manželky a nositelky hodnot došlo k návratu k tradiční, mateřské roli, ale tentokrát s určitým přesahem. Ženám byla přisouzena schopnost uchovávat hinduistické tradice a hodnoty a předávat je potomkům¹⁷ Na ženině oddanosti společenským zásadám a zvykům má záviset osud dané kultury a náboženství. To předpokládá i čistotu a neposkvrněnost žen, která ale může být nepřítelem snadno zhanobena.¹⁸

Pralay Kanungo ve své knize *RSS's Tryst with Politics* zmiňuje, že tradičně se v hinduistické obci pohlíželo na ženu především jako na majetek a posvátný symbol, jakým je například kráva. Pozice ženy je ovšem o něco horší, její schopnost plodit potomky může být snadno zneužita nepřáteli, a tak vlastně představuje potenciální nebezpečí. Znásilněné ženy nejsou ochraňovány, ale naopak vyhoštěny ze společnosti, neboť připustily

---

15 HANSEN, T. B. *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*. Princeton: Princeton University Press, 1999. s. 213.

16 VAVROUŠKOVÁ, Stanislava. a kol.: *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchoní Asii: tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 2005. s. 26.

17 TANIKA, Sarkar. Rhetoric against Age of Consent : Resisting Colonial Reason and Death of a Child-Wife. *Economic and Political Weekly*. 1993, 36, s. 1873.

18 TANIKA, Sarkar. Pragmatics of the Hindu Right: Politics of Women's Organisations. *Economic and Political Weekly*. 1999. 34. s. 2160.

poskvrnění hinduistických hodnot.¹⁹

3.3 Problémy se soužitím

Když byl roku 1947 ustanoven samostatný muslimský stát, předpokládalo se, že hranice mezi oběma zeměmi zůstanou průchozí. Odehrával se na nich masový exodus nepředstavitelného množství osob, kterým navíc nebylo možné v nové domovině zajistit okamžité bydlení a zaměstnání. Nehledě na to, že mnoho muslimských rodin po vzniku Pákistánu vůbec netoužilo a chtěly zůstat na místě, kde měly předky, přátele a finanční zajištění. Obrovské masakry, které se při rozdělení země rozpoutaly, však brzy ukázaly, že udržení otevřené hranice je nemožné.

Ačkoli je Indie sekulárním státem, je takřka nemožné si rozdílů mezi jednotlivými náboženstvími nevšimnout, obzvlášť, když na ně komunisté často poukazují. Většinu problémů, které plynou ze soužití dvou odlišných skupin, představují ale pouze drobnosti, kterým se dá přizpůsobit, pokud člověk netouží po vyvolání sporu²⁰. Typickým příkladem a častým spouštěcím mechanismem vzájemného násilí je třeba každodenní volání muezzinů či hlučné hinduistické svátky.²¹ Větší problém však vyplývá z nejednotného občanského zákoníku. Trestní zákoník platí sice pro všechny obyvatele Indie stejně, občanských zákoníků je však hned několik. Hinduisté, džinisté, buddhisté a sikhové se řídí jednotným občanským zákoníkem uzákoněným ústavou, muslimové, křesťané, židé a zoroastrijci mají své vlastní. Rozhodnutí soudních sporů tak, aby nedošlo k pobouření žádné ze skupin, proto může často představovat značný problém. Jedním z takovýchto „nešťastných“ sporů se stala aféra Šáhbánó, která bude popsána později.

4 Historický úvod

4.1 Britská nadvláda nad Indií

Následující kapitola se bude věnovat historickému kontextu, ve kterém hinduistický nacionalismus vznikala, a především roli Britů v něm. Britská nadvláda přinesla Indii sice

19 KANUNGO, Pralay. *RSS's Tryst with Politics: From Hedgewar to Sudarshan*, str. Delhi: Manohar Publishers, 2004. s. 159.

20 Hinduističtí i muslimští komunisté často využívají takovýchto záminek k vyvolání potyčky, která se pak může velmi rychle rozšířit v brutální pogromy na tu či onu náboženskou skupinu

21 VAVROUŠKOVÁ, Stanislava. a kol. : *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchoní Asii: tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 2005. s. 135.

mnoho pozitivního, například rozsáhlou železniční i silniční infrastrukturu, industrializaci a vzdělávání, koloniální správa se však také dopustila množství přešlapů, které ve větší či menší míře přispěly k rozdělení Indie.

Je důležité si uvědomit, jakou roli hrála Indie mezi ostatními britskými koloniemi. Jakožto největší z kolonií poskytovala svým vládcům nejen nesmírné investiční možnosti a velké množství přírodních zdrojů. Zároveň zajišťovala Británii značnou vojenskou sílu, která se ukázala být nepostradatelnou v obou světových válkách. Britští imperialisté Indii právem nazývali „klenotem v koruně“ a byli přesvědčeni, že ztráta takto významné državy by znamenala nejen finanční újmu, ale především také pokles prestiže mezi ostatními evropskými mocnostmi. Nadvláda nad Indií dodávala Britům určité národní sebevědomí, a tak není překvapivé, že se této državy velmi dlouho nechtěli vzdát a doufali, že si ji podrží alespoň jako dominium.²²

Je důležité si uvědomit, do jakého prostředí britští kolonizátoři přišli. Indie byla roztržštěna na nesourodé státy, kterým zpravidla vládli muslimští panovníci. Zde je třeba zmínit, že tento fakt v budoucnu výrazně přispěl k neochotě muslimů akceptovat britskou nadvládu. Vzpomínky na velkolepost Mughalské říše byly stále ještě relativně čerstvé, a tak měli muslimové do určité míry pocit jisté nadřazenosti, například oproti hinduistům. To se projevilo mimo jiné i tím, že se zpravidla nenaučili anglicky, což jim za britské nadvlády přineslo problémy s uplatněním se ve státní správě. Důsledkem toho se na většinu důležitých postů dostali (v tomto ohledu) flexibilnější hinduisté. To vše bude však podrobněji probráno později.

Britská nadvláda se vyznačovala několika zásadními jevy. Hlavním se stala správa metodou „rozděl a panuj“. Britové využili náboženské roztržštěnosti indické společnosti, a místo aby se pokoušeli ji sjednotit, snažili se naopak jednotlivé rozdíly mezi komunitami zdůraznit, čímž se jim podařilo eliminovat nebezpečí, které by plynulo ze spojení indického obyvatelstva. Proti celoindickým protestům by se kolonizátoři mohli jen velmi těžko bránit. Kvůli tomuto přístupu se rozdíly mezi komunitami prohlubovaly a posléze vedly až k samému rozdělení Indie.

Další rys, kterým se koloniální správa Indie vyznačovala, byla určitá neúcta k místním zvykům a tradicím. Typickým příkladem je zavedení nového typu nábojů v 50. letech 19. století. Tyto náboje se konzervovaly pomocí hovězího loje a vepřového sádla a při boji bylo nutné, aby voják nejprve utrhl (či spíše ukousl) vrchní část náboje, a teprve

---

22 JUDD, Dennis. *Vzestup a pád britského impéria*. Praha: BB/art, 1999. s. 99.

poté nasypal střelný prach do hlavně.²³ Tím se Britové pochopitelně dotkli jak hinduistů tak muslimů, kteří pak svorně odmítali nové náboje používat. Za to však byli britskými nadřízenými trestáni a vše nakonec vyvrcholilo vzpourou v řadách vojáků bengálské armády. Pro tuto vzpouru se vžil název Velké indické povstání. Kolonialisté byli zaskočení tím, jak byli hinduisté i muslimové schopni překlenout náboženské rozdíly a společně vystoupit proti utlačovatelům.²⁴ Akce povstalců měly mnohdy velmi brutální ráz a tak proti nim Britští vojáci zasáhli stejně tvrdě a povstání v relativně krátkém čase potlačili. Ačkoli nedošlo k omezení britské moci, znamenaly tyto protesty značný posun ve vnímání domorodého obyvatelstva britskou společností. Poprvé se ukázalo, že Indové představují určitou hrozbu, kterou není radno přehlížet, a že je nutné přistupovat k různým reformám opatrněji.

Přesto však roku 1905 místokrál Curzon ohlásil plánované rozdělení Bengálska s argumentem, že správa tak rozlehlé a rozmanité oblasti je nadměrně komplikovaná, a že tedy rozdělení území na dva správní celky situaci usnadní.²⁵ Rozhodnutí však bylo učiněno především s ohledem na oslabení protibritských nacionalistických nálad panujících v Bengálsku. Protesty a petice proti tomuto rozhodnutí byly neúspěšné, a v okamžiku, kdy bylo rozhodnutí o rozdělení oficiálně vyhlášeno, vynořily se po celé Indii výzvy k bojkotu britského zboží a kultury. Týkalo se to především zboží, za které na domácí půdě existovala náhrada. Celá tato akce ve výsledku výrazně prospěla indickému průmyslu, který se v této době nevídaně rozšířil a zdokonalil, což přispělo k přesvědčení, že se Indie nemusí spoléhat pouze na britské výrobky.

Celkově se od konce 19. století začaly indické politické organizace více prosazovat a svými požadavky ohrožovaly existenci Rádže. Jednání místokrále Curzona jen přililo olej do ohně a přispělo k radikalizaci Kongresu. Zároveň byla roku 1906 založena Muslimská liga, strana hájící zájmy muslimské elity, která se necítila být Indickým národním kongresem dostatečně reprezentována.²⁶ V reakci na požadavky indických politických organizací se britská vláda rozhodla podniknout určité ústupky, které by indické nacionalisty upokojily. Doufali, že samotná vyhlídka na přechod k samostatné vládě Indů utiší, že se spokojí s nejasnými sliby a britská vláda bude moci činit radikálnější kroky k předání vlády teprve až to uzná za vhodné.²⁷ To vedlo k zavedení tzv. Morley-Mintoových

---

23 JUDD, Dennis. *Vzestup a pád britského impéria*. Praha: BB/art, 1999. s. 90.

24 KRÁSA, Miloslav a kol. *Indie a Indové : Od dávnověku k dnešku*. Praha: Vyšehrad, 1997.s. 193.

25 Tamtéž, s. 216.

26 JUDD, Dennis. *Vzestup a pád britského impéria*. Praha: BB/art, 1999. s. 251.

27 Tamtéž, s. 251

reforem, které zajišťovaly mírné rozšíření volebního práva a zvýšily počet volených i jmenovaných Indů v provinčních i ústředních zákonodárných sborech Indie. Zároveň zavedly oddělené volební kurie na základě náboženské příslušnosti. Tato skutečnost se stala hlavním faktorem pro vznik hinudistického a muslimského komunismu. Došlo k naprostému myšlenkovému rozdělení těchto dvou komunit.²⁸

Během první světové války byla zavedena určitá restriktivní opatření a státní kontrola politické činnosti. Po skončení války ovšem začala britská správa uvažovat o přijetí tzv. „Rowlattových zákonů“, které měly zajistit delší trvání tohoto zvýšeného státního dohledu. Proti přijetí těchto zákonů se vzedmula vlna nesouhlasu, do jejíhož čela se postavil Mahátma Gándhí. Využil svých zkušeností z Afriky²⁹ a vyhlásil celonárodní hnutí neposlušnosti, takzvanou *satjágrahu*. Zde se poprvé ukázala Gándhího schopnost zaktivizovat různé společenské vrstvy obyvatelstva. Protesty proti britské nadvládě přestaly být doménou vzdělané vrstvy a začaly se dotýkat i chudých vrstev. Díky zdánlivému náboženskému přesahu byla *satjágraha* snadno srozumitelná všem. Gándhí se odvolával na staré indické náboženské texty, ale zároveň i na západní filozofy a křesťanská poučení. Gándhí navíc dokázal svým vystupováním a asketickým životem dodat hnutí vyšší cíl.

Gándhího výzva k nenásilnému protestu se nejvíce ujala v Paňdžábu. Paňdžáb v dějinách Rádže sehrál výraznou roli z hlediska zásobování (patřil k největším obilnicím Indie) a také z hlediska vojenského. Z Paňdžábu se rekrutovalo velké množství sikhských a muslimských vojáků, kteří pro Brity představovali nenahraditelnou sílu ve státní správě. Z těchto důvodů se kolonizátoři cítili nepokoji v Paňdžábu obzvlášť ohroženi a vše vyvrcholilo při poklidné protestní akci ve městě Amritsar. Zde došlo k tzv. „Amritsarskému masakru“, kdy Britové bezdůvodně a bez milosti stříleli do davu demonstrantů a minimálně čtyři sta z nich pozabíjeli.³⁰ Toto jednání bylo pochopitelně Indy odsouzeno a Gándhí dospěl k názoru, že lidem, kteří jsou schopni podobných činů, nelze věřit. Snažil se zbavit Indii britského vlivu, a to ve všech sférách života. Odsuzoval západní školství, zboží i samotnou přítomnost Britů na poloostrově.

Britové se nadále snažili udržet si v Indii moc. Indiští nacionalisté však již byli vůči nim poněkud skeptičtí a obviňovali britskou vládu z pokrytectví. V roce 1935 byl přijat

---

28 KRÁSA, Miloslav a kol. *Indie a Indové : Od dávnověku k dnešku*. Praha: Vyšehrad, 1997. s. 219.

29 Gándhí v Africe bojoval pomocí nenásilné kampaně občanské neposlušnosti za práva indických přistěhovalců.

30 KRÁSA, Miloslav a kol. *Indie a Indové : Od dávnověku k dnešku*. Praha: Vyšehrad, 1997. s. 274.

zákon, který navrhoval nahradit systém dvojvládní odpovědnou vládou v provinciích. Tento zákon však Indy neuspokojoval. I přes nesouhlas s výše zmíněným zákonem se podle něj o dva roky později konaly volby, ve kterých s přehledem vyhrál Kongres. V průběhu 30. let stále ještě většina muslimů podporovala Kongres, ale postupně se mezi nimi rozšířila obava ze vzniku hinduistického Rádže, a tak se začali více klonit k Muslimské lize. Tyto obavy byly ještě umocněny faktem, že Kongres po volbách odmítl jakoukoli myšlenku na sdílení moci s Muslimskou ligou. V reakci na to se její představitel Muhammad Ali Džinnáh pustil do mobilizace muslimského obyvatelstva a teorie o existenci dvou národů (hinduistického a muslimského) začala nabývat na popularitě. Ideový koncept teorie poprvé oficiálně formuloval Sir Muhammad Ikbál na zasedání Muslimské ligy v Láhauru roku 1940 a nastínil území, která by měla připadnout novému muslimskému státu³¹. Jeho návrh se začal rychle šířit a pro nový stát se brzy ujal název Pákistán, který byl původně složený z názvů provincií v dané oblasti (PAKISTAN), ale také se dá přeložit jako „Země čistých“. O propagaci a prosazení teorie dvou národů se zasloužil především Muhammad Ali Džinnáh, který se brzy stal hlavním mluvčím indické muslimské obce a rozpoutal vášnivou kampaň hájící muslimská práva.

S druhou světovou válkou přišlo zároveň vyvrcholení protibritské nálady. Británie potřebovala od Indie vojenskou pomoc ve válce proti silám Osy (Německo, Itálie, Japonsko), což Indie nepovažovala za svou povinnost, a tak za svou pomoc požadovala poválečnou samostatnost. Místokrál Linlightow však vytvoření národní vlády zamítl. O dva roky později (roku 1942) byl do Indie vyslán Stafford Cripps³² s úkolem přesvědčit indické předáky, aby Británii ve válce otevřeně podpořili. Cripps přijel do Indie s nabídkou poválečného vyhlášení indické nezávislosti – buď v rámci Britského společenství nebo mimo ně. Tato nabídka zároveň slibovala provinciím s většinou muslimského obyvatelstva možnost z nezávislé Indie vystoupit. Jenže možnost vzniku dvou samostatných národů Gándhí (a pod jeho vlivem také Kongres) odmítal. Gándhí byl přesvědčen, že je nutné zachovat Indii celistvou, pouze ji zbavit koloniální nadvlády.³³ Kongres tudíž Crippsovy návrhy nakonec nepřijal.

V důsledku nespokojenosti s britskými návrhy spustil Kongres hnutí Opusťte Indii. Jednalo se o nenásilnou revoluci, která si kladla za cíl získat okamžitou nezávislost, aniž

---

31 KRÁSA, Miloslav a kol. *Indie a Indové : Od dávnověku k dnešku*. Praha : Vyšehrad, 1997. s. 269.

32 Sir Stafford Cripps byl labouristický člen britského válečného kabinetu, kterého v roce 1942 Winston Churchill vyslal do Indie, aby se tam pokusil stabilizovat situaci po vpádu japonského vojska. (Judd 331)

33 LAPIERRE, Dominique; COLLINS, Larry. *O půlnoci přijde svoboda*. Praha : Mladá fronta, 1983. s. 82.

by byly ohroženy válečné zájmy a obranný potenciál spojenců. Místo vyjednávání ovšem britská vláda postavila Kongres mimo zákon a veškeré kongresové předáky pozatýkala a držela v internaci až do konce války. Tím ale spustila vlnu nevole po celém území Indie, a vlna protestů se rychle šířila. Indové na ztrátu vedení reagovali násilím a tyto demonstrace, známé jako „Srpnová revoluce“, si vyžádaly tisíce mrtvých.

Zatčení kongresových předáků hrálo do karet Muslimské lize a především Muhammadu A. Džinnáhovi, který se stal vůdcem indických muslimů. Muslimská liga britské válečné úsilí otevřeně podporovala a díky tomu byli Britové ochotni diskutovat o zájmech muslimské menšiny a nebránili se myšlence na vznik samostatného Pákistánu.

Po skončení války bylo již zřejmé, že Británie bude muset Indii opustit. Jediné, co zbývalo vyřešit, bylo komu vládu předat, a zda je rozdělení Indie opravdu nutné a žádoucí. Pokusy o nalezení kompromisu mezi Džinnáhem a kongresovými předáky k ničemu nevedly a situace se pouze vyostřovala. Do Indie byl povolán nový místokráľ, lord Mountbatten, který dostal za úkol postarat se, aby Britové opustili Indii tak, aby nedošlo ke krveprolitím, ze kterých by bylo možné vinit britskou vládu. Po svém příjezdu do Indie zjistil, že situace je už vyhrocená a že je vhodné kolonii opustit co nejdříve.

Osmého července 1947 přijal britský parlament na Mountbattonovo doporučení Zákon o nezávislosti Indie, který určil demarkaci hranic na noc ze 14. na 15. srpna. Demarkační linie byla vytvořena dle nepříliš šetrného plánu Cyrila Radcliffa, a tak došlo k rozpuštění Paňdžábu a Bengálska.³⁴ Moc vztahující se na knížecí státy Britové nikomu nepředali, a tak se knížata mohla svobodně rozhodnout, jak se svým územím naloží. Nakonec se většina knížecích států rozhodla připojit k Indii či Pákistánu, ať už kvůli obavám z možného chaosu či kvůli jisté pohodlnosti, kterou s sebou nese předání zodpovědnosti někomu jinému, tak jak na to byli zvyklí za doby Britů.

Spolu s radostnými přípravami na oslavu vzniku nových států se však v nebyvalé míře rozbujely komunalistické nepokoje. Na obou stranách docházelo k masovým vraždám uprchlíků z jednoho státu do druhého. Hinduističtí nacionalisté se chytili příležitosti a začali brojit proti Pákistánu, jehož vznik považovali za brutální roztrhání „matky Indie“ na kusy.

---

34 LAPIERRE, Dominique; COLLINS, Larry. *O půlnoci přijde svoboda*. Praha : Mladá fronta, 1983. s. 214.

4.2 Samostatná Indie

Po odchodu Britů se vlády nad Indií ujal Indický národní kongres v čele s Néhrúem (jakožto nejsilnější politická strana podle výsledků voleb z roku 1946³⁵). Néhrú se snažil vytvořit z Indie nejsilnější demokratický stát celé Asie a propagoval politiku nezasahování do dění v okolních státech. Tím, že byla Indie vystavěna na představě sekulárního demokratického státu, představovaly komunalistické tendence značný problém, neboť tuto myšlenku popíraly. Néhrú navíc cítil, že je potřeba i nadále klást důraz na jednotnou Indii a co nejvíce ji stmelovat. Proto ostře vystupoval proti jakýmkoli komunalistickým tendencím, ve kterých viděl hlavní hrozbu pro nově vzniklý stát.

Po Néhrúově smrti se k moci dostal Lál Bahádur Šástrí, který se výrazně projevil již v boji za nezávislost. Šástrí však roku 1966 zemřel³⁶ a do čela vlády byla povolána Néhrúova dcera Indira Gándhiová. Indira podporovala levicové směřování země a zaměřovala se především na hospodářský a sociální aspekt. Znázorňovala velké banky a knížatům sebrala státní penze³⁷.

Obliba Indiry však počala silně klesat především kvůli nedostatku potravin, způsobenému nejen tím, že se dva roky po sobě nedostavily monzunové deště, ale také velkým přílivem uprchlíků během války o Bangladéš v roce 1971.³⁸ Hladomory, inflace a rostoucí nezaměstnanost vedly ke značným vlnám nepokojů a stávek po celé Indii. Největší protesty vypukly v Biháru, kde se do čela protestujících studentů postavil Džajprakáš Nárájan, politik který dříve spolupracoval s Gándhím a v této době byl již v politickém důchodu. Z nespokojenosti s celkovou situací a Indiřinou neochotou odstoupit vyhlásili opoziční předáci v čele s Nárájanem týden občanské neposlušnosti počínající 25. červnem. V reakci na tuto hrozbu vyhlásila Indira 26. června výjimečný stav. Hned v noci byly pozatýkány stovky opozičních vůdců a zatýkání pokračovala v průběhu celého výjimečného stavu.

Většina obyvatel výjimečný stav (minimálně z počátku) vítala. Předchozí nepokoje se uklidnily, z ulic téměř vymizela zločinnost a díky hojným monzunům také poklesly ceny zboží. Cenzura tisku a represe opozice běžné lidi příliš nezajímala. Hlavním důvodem k následné nespokojenosti s výjimečným stavem se stal fakt, že se do čela čím dál tím více

35 KRÁSA, Miloslav a kol. *Indie a Indové : Od dávnověku k dnešku*. Praha: Vyšehrad, 1997. s. 297.

36 Tamtéž, s. 304.

37 Při vzniku nezávislé Indie nebylo jasné, kam se přidají jednotlivé knížecí státy. Náhradou za připojení k Indické republice (které znamenalo ztrátu samostatnosti) byla knížatům přislíbena penze, jejíž výše se odvíjela od významu a bohatství jejich bývalých panství.

38 CHANDRA, Bipan. *India After Independence 1947 - 2000*. Delhi: Penguin Books India, 2000. s. 246.

dostával Indiřin syn Saňdžaj, se svým čtyřbodovým programem sociálních reforem³⁹. Saňdžajovy metody byly v mnohém brutální a v indickém obyvatelstvu vyvolávaly čím dál tím větší strach.

V lednu 1977 vyhlásila Indira nečekaně volby na březen téhož roku. Propustila politické vězně, zrušila cenzuru a další politická omezení. Džajaprakáš Nárájan společně s Mórárdžím Désáim narychlo sestavili volební blok zvaný Džanta pártí, jehož hlavním cílem bylo za každou cenu porazit Indiru ve volbách. V čele nově vzniklého politického bloku byla komunalistická strana Džansangh, která přímo spadala pod RSS (Národní svaz dobrovolníků), kterému se věnuje následující kapitola.

---

³⁹ Jednalo se především o kontrolu porodnosti, která vyvolala velké znepokojení převážně kvůli Saňdžajově radikálnímu přístupu.

5 Hnutí hindutvy

5.1 Rodina Sanghu

Rodina Sanghu je souhrnný název pro organizace přidružené k RSS (viz níže). Jedná se o široké spektrum různých organizací, které jsou inspirované myšlenkami RSS, či jsou přímo založeny jeho bývalými členy. Díky tomu, že se každý člen „rodiny“ specializuje na jednu konkrétní oblast, je možné obsáhnout široké spektrum témat a přístupů a získat tak co největší členskou základnu. V rámci rodiny Sanghu lze najít organizace rozličného zaměření: studentská, dělnická, ekologická, náboženská a všemožná jiná sdružení. Tato sdružení či politické strany často nejsou řízeny přímo RSS, ale je jim ponechána relativně velká autonomie. RSS však trvá na svém právu komplexně řídit dění v celé rodině Sanghu a pořádá každoroční setkání s reprezentanty jednotlivých členských organizací, aby monitorovala jejich aktivity.

5.2 RSS - Ráštrij svajamsévak sangh (Národní svaz dobrovolníků)

Roku 1925 založil K. B. Hédgévar⁴⁰ organizaci Ráštrij svajamsévak sangh neboli „Národní svaz dobrovolníků“. Toto militantní hinduistické bratrstvo vzniklo v reakci na vzrůstající komunalistické tendence za účelem propagace hindutvy, a také se záměrem hinduisty fyzicky posílit a vycvičit.⁴¹ Během 30. let byla RSS poměrně úzce navázána na Hindú Mahásabhu, se kterou sdílela Sávarkarovu ideologii hindutvy. Od Hindú Mahásabhy⁴² také přejala určité organizační a ideologické postupy. Hédgévar si představoval, že RSS bude fungovat spíše jako nenápadná organizace zaměřená především na trénování mladých mužů, a politické pole že přenechá Kongresu.⁴³ T. B. Hansen ve své knize *The Saffron Wave* zmiňuje, že Hédgévar „doufal ve vytvoření „nového člověka“ – patriotického, nesobeckého jedince, oddaného hinduistickému národu a RSS – fyzicky

---

40 Kéšav Balirám Hédgévar byl zakladatel a vůdce RSS. Původně vystudoval lékařství, ale brzy se začal angažovat v sociálně prospěšných aktivitách v Nágpuru, ve státu Maharáštra, kde také později vybudoval první výcvikové šákhly.

41 JAFFRELOT, Christophe. *Hindu nationalism: a reader*. Princeton: Princeton University Press, 2007. s.16.

42 Hindú Mahásabha je nacionalistická politická strana, založena na ideálech Hindutvy. Strana vznikla roku 1915 především jako opozice Muslimské ligy a muslimských separatistů

43 HANSEN, T. B. *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*. Princeton: Princeton University Press, 1999. s. 94.

dobře trénovaného, „mužného“, odvážného jedince, sebeukázněného a schopného organizace. Svajamsévak RSS měl být kšatrijskou antitezí ke Gándhího představě nenásilného, „zženštilého“ hinduisty inspirovaného bhaktickým hnutím.“⁴⁴

Proto si RSS po vzoru Hindu Mahásabhy zřídila množství šákh, neboli větví, což jsou buňky, ve kterých se sdružují mladí muži z dané oblasti. V těchto šákhách se jim dostává fyzického tréninku i politické a ideologické výuky v rozsahu, který odpovídá dané věkové skupině. U mladších dětí jde spíše jen o hry a zcelování kolektivu, čím jsou ale starší, tím více se dozvídají o politickém dění a ideologii hindutvy. Později, když projdou výcvikem, jsou mladí muži s vůdčími schopnostmi posláni na různá místa po Indii, kde se sami stávají šířiteli ideologie, ať už skrze práci ve strukturách Sanghu nebo v organizaci lokálních šákh. Dr. Hédgévar usoudil, že hlavním problémem je roztržičnost a špatná organizace indické společnosti, která vede k celkovému oslabení a následné ztrátě svobody celého národa. Rozhodl se proto si od Britů vypůjčit to, čemu v jeho očích vděčí za svou sílu. Především vojenskou organizaci a disciplínu. Toto kopírování se nedělo otevřeně, ale spíše pod zástěrkou reinterpretace hinduistických tradic. V roce 1937 byl do čela Hindú Mahásabhy zvolen V. D. Sávarakar a došlo k výraznějšímu oddělení RSS od Hindú Mahásabhy.⁴⁵ Sávarakar se počal více soustředit na politickou agitaci a masovou mobilizaci, zatímco druhý vůdce RSS, M. S. Gólválkar⁴⁶, se zaměřoval spíše na kulturní aktivismus.

M. S. Gólválkar se chopil Sávarakarovy ideologie, především definice Hindú Ráštry⁴⁷ a dále ji propracoval. Prosazoval, aby náboženské menšiny uznávaly hinduistické symboly jakožto symboly indického národa a slíbily jim věnost. Tvrdil, že indická identita je totéž, co hinduistická, a tak mají menšiny uznávat především hinduistické tradice a kulturní odlišnosti si mohou ponechat pouze na osobní rovině. Zároveň upustil od Sávarakárova vymezení národa pomocí teritoria a prosazoval spíše rasový faktor.⁴⁸ Funkce RSS byla v průběhu let několikrát omezena kvůli radikálním názorům a aktivitám této organizace. Roku 1948 Náthurám Gódsé, bývalý člen RSS, zavraždil Mahátmu Gándhího. Organizace se sice od tohoto aktu distancovala, přesto však byla dočasně zakázána. Aby mohla obnovit svou činnost, musela přislíbit, že se vzdá politických ambicí a stane se ryze

44 HANSEN, T. B. *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*. Princeton: Princeton University Press, 1999, s. 93.

45 Tamtéž, s. 94

46 M.S.Gólválkar byl bráhman z Maharáštry, který roku 1940 stanul v čele RSS jakožto její druhý vůdce.

47 Hindú ráštra je termín, který v zásadě popisuje ideální politické zřízení hinduistického státu. Sávarakar se vyjadřuje o nutnosti chránit hindú národ a kulturu před západním politickým a ekonomickým systémem a zároveň před komunitami, které žijí v Indii, ale nesdílejí ideály hindutvy. (SÁVARKAR, V. D. , str. 34)

48 JAFFRELOT, Christophe. *Hindu nationalism: a reader*. Princeton: Princeton University Press, 2007. s. 97

kulturní organizací. Přesto však bylo pro vedení RSS žádoucí mít na politiku vliv, a tak brzy vznikla nová politická strana – Bháratíj džansangh (BDS) – díky které se RSS dařilo pronikat do politiky a přitom si zdánlivě zachovat nezúčastěný postoj. Kromě vytvoření nezávislé politické strany přistoupila RSS k vytvoření rozsáhlé sítě organizací, které byly k RSS přidruženy. Tyto organizace bývají zakládány současnými či bývalými členy RSS a mnohdy mu přímo podléhají. Jedná se o rozsáhlou síť, hromadně nazývanou „rodina Sanghu“ (Sangh Parivar), která má za cíl pokrýt co největší sektor (viz výše).

5.3 Bháratíj džansangh (Indická lidová unie)

Jednou z nejdůležitějších organizací, které vznikly v rámci diverzifikace aktivit RSS, je již výše zmíněná politická strana Bháratíj džansang (známa především pod zkráceným názvem Džansangh). Byla založena roku 1951 a její zakládající členové sice pocházeli z RSS, ale tato návaznost nebyla prokazatelná. Jednalo se o stranu bez vyhraněného politického programu, jejímž hlavním tématem byla protimuslimská a protipákistánská agitace. Prvním prezidentem se stal Šjám Prasád Mukherdží, který chtěl stranu distancovat od vlivu Sanghu kvůli jeho negativním konotacím. Na rozdíl od něj se ale druhý prezident, Dindajál Upádhyáj, snažil o pravý opak (stranu úžeji propojit s RSS), což nakonec prosadil. Hlavními záměry strany bylo vytvořit jednotnou Indii, sloučit jednotlivé hinduistické sekty v jednu a ustanovit hindštinu jako oficiální jazyk. Jednalo se o stranu silně protimuslimskou, protipákistánskou, s vizí znovu sjednotit Indii.

Protože se mateřská organizace obávala přílišné samostatnosti této nově vzniklé strany, infiltrovala své členy i do nižších pozic ve straně a ti nad ní nakonec získali absolutní kontrolu. Tím, že se do čela Džansanghu dostali členové RSS, došlo k upozadění hinduistických tradicionalistů. Hlavním cílem strany se stala reforma celé společnosti. Džansangh neměl ambice se za každou cenu angažovat v politice, a tak byl zdráhavý ve formování koalic se stranami, které nebyly zcela v souladu s jeho ideologiemi.⁴⁹

Roku 1977, po odvolání výjimečného stavu a vyhlášení předčasných voleb, nicméně Džansangh vstoupil do koalice se Svatantrou, Socialistickou stranou Indie a dalšími menšími stranami, a vytvořily stranu Džanta partí (Lidová strana), jejímž hlavním účelem bylo svrhnout vládu Kongresu, což se podařilo. Do čela nově vzniklé vlády se dostal Mórárdží Désái, budoucí vůdce Bháratíj džanta partí. O dva roky později se ale

---

49 JAFFRELOT, Christophe. *Hindu nationalism: a reader*. Princeton: Princeton University Press, 2007. s. 177.

kvůli velkým názorovým rozdílům jednotlivých členů koalice a strachu z přílišného vlivu RSS ve straně Džanta partí rozpadla.

5.4 Bháratij džanta pártí (Indická lidová strana)

Po rozpadu Džanta partí byla roku 1980 původními členy Džansanghu založena strana Bháratij džanta pártí (BJP), do jejíhož čela se dostali A. B. Vádžpéj a L. K. Ádvání. Nově vzniklá strana přijala ideu hindutvy, která chce definovat indickou kulturu v souladu s hinduistickými hodnotami, a byla velmi kritická vůči sekulární politice prezentované Indickým národním kongresem. Přesto se ale snažila zastávat ve svém nacionalistickém směřování mírnější strategii. RSS tento přístup neschvalovala a od nově vzniklé strany se distancovala.

5.5 Višva hindú parišad (Světová hinduistická rada)

Višva hindú parišad založil roku 1964 Svámí Činmajánanda, bývalý člen RSS, jakožto nepolitickou organizaci zaměřenou převážně na podporu a rozvoj hinduismu. Zakládající myšlenka byla vytvořit pro hinduistickou obec centralizovanou a jednotnou organizaci, jako má křesťanství i islám, umožnit věřícím hinduistům pravidelně se scházet ke společné modlitbě a zrušit kastovní bariéry tak, aby byla obřadní místa přístupná i pro nejnižší kasty, což mělo vést k vytvoření pospolité hinduistické komunity.

Roku 1966 byla na 1. světové hinduistické konferenci ustanovena naprostá nezávislost na politických stranách a také byly předestřeny hlavní cíle organizace.

1. Sjednotit a posílit hinduistickou společnost
2. Chránit, prosazovat a propagovat hinduistické životní, etické a spirituální hodnoty v kontextu moderní doby
3. Být v kontaktu se všemi hinduisty žijícími v zahraničí, organizovat je a pomáhat všemi možnými způsoby chránit jejich hindutvu⁵⁰

VHP organizuje komunitní setkání a šákhy po celé zemi. Kromě posilování hinduistických tradic se stará také o sociální rozvoj, ekonomické úlevy a pomoc pro chudší vrstvy a znovuoživení kultury. Díky rozsáhlým socio-kulturním aktivitám VHP po celém území Indie v ní RSS viděla důležitého spojence. V roce 1980 ustrnuli hinduističtí

⁵⁰ DEGVEKAR, Shri M.P. *Vishva Hindu Parishad* [online]. 2010 [cit. 2011-07-13]. The Origin and Growth of Vishva Hindu Parishad. Dostupné z WWW: <<http://vhp.org/organization-2/org-the-origin-and-growth-of-vishva-hindu-parishad/>>.

nacionalisté v mrtvém bodě: neúspěšně se pokoušeli rozvinout militantní strategii a následně se integrovat do hlavního proudu politiky. V té době se nově vzniklá BJP pokoušela následovat „umírněnou“ strategii, zatímco RSS, které se zdál tento přístup v danou chvíli irelevantní, vyvinula strategii etno-náboženské mobilizace, jejímž hlavním představitelem měla být VHP. Její otevřeně politický cíl bylo vytvoření hinduistické voličské základny. Osmdesátá léta zaznamenala postupný návrat BJP ke kombinaci „militantních“ strategií. Ty se teď mohly efektivněji realizovat díky většímu uvědomění vlastní zranitelnosti ze strany hinduistů, kvůli hromadným konverzím k islámu a aféře Šáh Báno, komunalizaci politiky pod záštitou Kongresu a zapojení se velkého množství sádhů do akcí VHP.

5.6 Šivséna (Šivádžího vojsko)

Šivséna je maráthská politická strana založená v roce 1966 Bálem Thákrém. Hlásí se sice k ideálům hindutvy, ale do Rodiny Sanghu nepatří, což se také projevuje v tématech, kterými se zabývá. Odvozuje svou aktivitu od Šivádžího, bojovníka, který bojoval proti muslimským utlačovatelům. Zároveň se ale může název vztahovat i k bohu Šivovi, což straně pomáhá získávat popularitu po celém území Indie. Během hnutí za obnovu Ráмова rodiště Šivséna otevřeně podporovala BJP v jejích aktivitách.

Šivséna se soustředila primárně na obyvatele bombajských slumů, kteří se ocitli v těžkých sociálních situacích, např. když měli potíže sehnat zaměstnání. Šivséně se během 60. let podařilo rychle vybudovat rozsáhlou síť lokálních šákh, které nabízely sociální a zdravotní služby a místa, kde se mohli setkávat muži ze slumů a představitelé střední třídy. Dařilo se jim získat rozsáhlou podporu díky pocitu vykořevení a zoufalství, který mezi obyvateli Bombaje panoval kvůli nedostatku pracovních pozic a celkově špatné životní úrovni. Vůdci Šivsény proto v bombajských hinduistech podporovali pocit, že jsou utlačováni jak ze strany jihoindických migrantů, tak ze strany muslimů, kteří je připravují o zaměstnání. Touto nelibostí vůči přistěhovalcům z ostatních koutů Indie se také od Sanghu zásadně liší, neboť ten naopak klade důraz na jednotu a rovnost všech hinduistů napříč celým subkontinentem. Druhým faktorem, který je odlišný, je vztah ke členkám Šivsény. Vývojem ženských komunistických složek a jejich vzájemným odlišnostem se bude věnovat pozdější kapitola.

6 Komunální spory

Následující kapitoly představí dva hlavní problémy, které se vyskytly v 80. a 90. letech minulého století. Aféra se Šáhbáno nastiňuje situaci, která přispěla k rozsáhlým komunalistickým nepokojům, které vedly až ke zboření Báburovy mešity.

6.1 Šáhbánó

Šáhbánó byla sedmdesátiletá muslimka, se kterou se její manžel po čtyřiceti pěti letech rozvedl trojitým vyslovením slova „talák“, na což měl podle muslimského občanského zákoníku plné právo. Kvůli svému stáří neměla možnost se sama uživit, a tak požádala soud o pomoc se získáním finanční podpory od manžela. Po sedmi letech se celá záležitost dostala k Nejvyššímu soudu, který rozhodl na základě trestního zákoníku ve prospěch Šáhbánó. Tím soud jakoby nadřadil trestní zákoník občanskému, což vyvolalo značnou nevoli především u muslimského obyvatelstva. Jak již bylo řečeno, trestní zákoník platí pro všechny obyvatele indického území bez ohledu na kastu či náboženství, zároveň však existuje několik občanských zákoníků na základě náboženské příslušnosti. Rozhodnutí soudu v muslimské komunitě vzbudilo dojem, že její práva jsou, kvůli upřednostnění trestního zákoníku, upozaděna. Není tedy s podivem, že se zvedla vlna nepokojů a protestů namířených proti rozsudku.

Tehdejší premiér Rádžív Gándhí rozsudek nejprve plně podporoval, avšak rozsáhlé demonstrace v něm vyvolaly obavy, že by protesty mohly přejít v násilné akce a také že by zcela přišel o voličskou podporu muslimské menšiny. Nakonec tedy muslimským nárokům ustoupil a nadřadil muslimský občanský zákoník indickému trestnímu. Tím velmi ztížil možnost jakéhokoli budoucího konsensu mezi komunitami co se ustanovení jednotného občanského zákoníku týče.

Svým rozhodnutím ovšem vyvolal nepokoje hinduistické části obyvatelstva, které bylo přesvědčeno, že se tento spor má řešit pomocí trestního zákoníku. Aby si je opětovně naklonil, nechal Rádžív otevřít brány Báburovy mešity (o které hinduističtí nacionalisté tvrdili, že stojí na místě bývalého Ráмова chrámu), aby tam mohli uctívat svá božstva. To se zase nelíbilo muslimské komunitě, a tak nakonec, místo aby si udržel přízeň všech, poštval proti sobě Rádžív obě komunity.

6.2 Ajódhja

Báburova mešita stojící v Ajódhje vzbuzovala v očích hinduistů nelibost již v době britské nadvlády. Údajně měla být vystavěna na místě, kde se narodil bůh Ráma.

Opakovaly se výzvy k znovuvystavění původního hinduistického chrámu a obnovení tohoto posvátného místa. Britové těmto výzvám nevyhověli, protože jejich uskutečnění by vyvolalo pobouření muslimského obyvatelstva.

V noci z 22. na 23. prosince roku 1949 se v mešitě zázrakem objevila socha Rámy a jeho manželky Sítý. Druhý den ráno se okolo mešity shromáždil dav hinduistů, aby idoly uctili. Policie celý areál uzavřela, nicméně sochy z mešity odstraněny nebyly.

V následujících letech bylo hinduistickou i muslimskou stranou učiněno několik soudních podání, ale nikdy nedošlo k jejich dořešení. Celá aféra byla však stále spíše lokální záležitostí.

Vzrůstající nespokojenost hinduistů a jejich minoritní komplex, umocněný vzestupem ostatních zaostalých kast, hromadnými konverzemi kmenového obyvatelstva a v neposlední řadě také nešťastně řešenou aférou se Šáhbánó, způsobil, že se hinduisté po celé Indii velmi silně upnuli k představě restaurace Rámovy rodiště. Rádžív Gándhí, který cítil potřebu se hinduistům „omluvit“ za rozsudek se Šáhbánó, uviděl v Báburově mešitě tu pravou příležitost a rozhodl se ji otevřít pro hinduisty. Těm to ale nestačilo a rozhodli se na místě mešity znovu vystavět hinduistický chrám zasvěcený Rámovi.

Téma Rámovy rodiště je pro hinduisty velmi emocionální záležitostí, pro kterou lze snadno získat velké množství podporovatelů. VHP využila situace a rozpoutala rozsáhlou kampaň volající po obnově tohoto posvátného místa. Ke kampani se záhy přidala i BJP, která v ní viděla ideální příležitost pro získání nových voličů, a spor se stal celonárodní záležitostí. Spojení RSS, BJP a VHP přineslo vytvoření zcela nových rituálů, reinterpetaci mýtu o Rámovi a především dokonalou přípravu na mobilizaci Sanghu a následné rozpoutání nepokojů. Konaly se cesty „ráth játra“ v alegorických vozech a pořádaly se pochody hinduistů nesoucích posvěcené cihly k výstavbě chrámu. Celá akce získávala čím dál větší podporu, až se vláda, v jejímž čele stál V. P. Singh, ve strachu z komunálního násilí rozhodla procesí směřující k mešitě zastavit. Dvacátého třetího října 1990 byl zatčen tehdejší prezident BJP, L. K. Ádvání, který byl jedním z hlavních iniciátorů celé akce a stál v čele těchto alegorických poutí. Otevřeně vyzýval davy k protimuslimským nepokojům a ke zboření mešity. Vláda se tudíž obávala, že pokud Ádváního procesí dorazí do Ajódhji,

nebude možné zabránit rozvášněnému davu v demolici stavby.⁵¹ V Ajódhje na něj ale už čekaly tisíce lidí, a když se o jeho zatčení dozvěděly, rozpoutaly se rozsáhlé nepokoje. V. P. Singh následkem tohoto činu ztratil většinu v Lók sabhá, když BJP stáhla svou podporu vládní koalice pod jeho vedením.

L. K. Ádvání trval na svém slibu obnovit Rámovo rodiště. Byl určen příznivý den k výstavbě na 6. prosince 1992. Do Ajódhji začaly proudit davy poutníků, členové Sanghu i mnozí čelní politici. V den, kdy měla výstavba začít, vtrhl dav do komplexu a během několika hodin celou mešitu rozebral. V následujících dnech docházelo k náboženským pogromům na obě komunity a po celé Indii zemřelo na tři tisíce lidí. BJP i RSS se od celé věci distancovaly s tím, že o rozboření mešity neusilovaly a mělo se jednat jen o poklidné uctění posvátného místa.

---

⁵¹ *The Times of India* [online]. 2011 [cit. 2011-08-11]. SC notice to Advani, Thackeray in Babri demolition case. Dostupné z WWW: <<http://articles.timesofindia.indiatimes.com>>.

7 Ženy a hindutva

Následující kapitola se bude věnovat ženám, které se angažují v rámci nacionalistické rétoriky, včetně krátkého historického přehledu vzniku několika vybraných organizací. Zároveň bude nastíněn vztah, který panuje mezi ženskými a mužskými odnožemi, a důvody, které ženy ke vstupu do pravicově orientovaných organizací lákají. V neposlední řadě bude popsána role, jakou ženy hrály v aféře týkající se Báburovy mešity.

7.1 Vztah mezi mužskými a ženskými odnožemi

Přístup mužů k ženám byl již vysvětlen výše, je ale důležité zmínit i jak se projevují genderové role při fungování v rámci rodiny Sanghu. Zpravidla platí, že ženským odnožím je dopřáváno relativně velké množství samostatnosti. Mohou si vytvářet vlastní program, plánovat vlastní akce a do určité míry i rozvíjet vlastní ideologii.⁵² Inspirují se hierarchickou strukturou a propojeným systémem šákh, ale přidávají vlastní témata a aktivity, jakými jsou například již zmíněná podpora žen, snaha o zlepšení jejich sociální situace a svátky oslavující ženství a mateřství. Je kladen důraz na větší samostatnost a do určité míry i emancipaci žen, zatím však v nijak velkém rozsahu. Vůdkyně ženských odnoží musí totiž pravidelně referovat o svých aktivitách a podávat průběžné zprávy vedení RSS, které by přílišnou protimužskou rétoriku neschválilo.

V dnešní době se však i ženy dostávají na vysoké pozice v Sanghu, a tak mají možnost rozhodovat o společných tématech a prosazovat vlastní názory. To ovšem neplatí v Mahilá ágadhí, která více podléhá mužskému vedení Šivsény. Jednotlivé šákhys sice mohou provozovat vlastní aktivitu, ale protože ženy nemají ve vedení Šivsény žádné zastoupení, nedostává se prostoru pro řešení ženských témat a problémů.

7.2 Ženské nacionalistické odnože

S aktivní rolí žen v nacionalistických hnutích se původně nepočítalo. Sávarkarovým hlavním záměrem bylo vytvoření silné maskulinní společnosti schopné bránit hinduistickou kulturu a tradice. A tak byly ženy nacionalisty vnímány primárně jako oběti

---

52 BULVASOVÁ, Klára. *Hindutva a ženská otázka.*, Diplomová práce. Univerzita Karlova. 2008., s. 53

muslimských násilníků, skrze něž dochází k pohaně celé „matky Indie“. Ženy však počaly toužit po možnosti aktivněji se zasadit o propagaci hinduistických tradic, a tak postupem času začaly vznikat mnohé ženské odnože, které se stejně jako mužská část rodiny Sanghu liší konkrétním zaměřením a způsobem vystupování.

7.2.1 Ráštra sévika samiti (Ženský národní svaz dobrovolníků)

První odnoží RSS se stalo v roce 1936 ženské křídlo, Ráštra sévika samiti. Po počátečním nesouhlasu K. B. Hédgévara ji založila Lakšmíbái Kélkar.⁵³ Vedl ji k tomu případ znásilněné ženy, které nebyl nikdo ochoten pomoci. Uvědomila si, že ženy musí být fyzicky i psychicky silné a že potřebují vlastní organizaci, ve které se budou vzájemně chránit a podporovat. Znásilněná žena nebyla společností chápána jako oběť, ale částečně i jako viník. Místo aby napadeným ženám někdo pomohl se s traumatickým zážitkem vyrovnat, byly vyhoštěny ze společnosti jako nečisté. Kélkar pochopila, jak nutné je se těmto ženám věnovat a poskytnout jim bezpečný prostor pro zotavení.

Hédgévar zaprvé tuto nutnost nepocíťoval, zadruhé chtěl zachovat RSS jako ryze mužskou organizaci. Kromě praktických problémů, které přináší odlišná tělesná stavba mužů a žen a s tím spojená fyzická síla a vytrvalost, by v případě přijetí členek přímo do RSS došlo k zásadnímu popření ideologie rovnocenného bratrství a potlačení sexuálních pudů ve prospěch plného oddání se práci pro národ. Nakonec se ale Hédgévar nechal přemluvit a pomohl Kélkar založit oddělenou organizaci. Trval však na tom, že obě organizace budou pracovat paralelně a ve vzájemném souladu. Samiti měla být nezávislá na RSS, ale technicky spadala pod jeho vedení a podléhala jeho kontrole. Hédgévar následně souhlasil s poskytnutím fyzického tréninku členkám Samiti v boji s tyčí a mečem, který měl ženám poskytnout určitou ochranu v případě napadení.

Aktivita Samiti se příliš nelišily od aktivit RSS. Jednalo se především o fyzický trénink včetně bojových umění, etickou nauku o morálních povinnostech žen a politickou výchovu mající za úkol vštípit dobrovolnicím národní cítění. Samiti zachovává stejnou ideologii a symboly jako RSS. Členky Samiti slaví stejné svátky a účastní se stejného fyzického výcviku jako muži. Samiti od RSS přejímá také pohled na ženu jakožto nositelku tradic a vyzdvihuje její roli v rodině. Pouze je kladen větší důraz na ženské postavy a hrdinky z hinduistických eposů a jejich ctnosti. Jako hlavní symbol Samiti slouží bohyně Aštábhudža, která je podle Samiti personifikací bohyň Lakšmí, Sarasvatí a Kálí,

---

53 BANERJEE, Sikata. *Make Me a Man. Masculinity, Hinduism, and Nationalism in India*. New York: State University of New York Press, 2005. s. 117

čímž kombinuje bohatství, vědění a sílu a zároveň je milující matkou vesmíru. Její hlavní vlastnosti jsou mateřská láska, síla, rozhodnost a statečnost. Bývá zobrazována, jak jede na lvu pod banjánovým stromem a v ruce drží šafránovou vlajku. Má osm rukou, které poukazují na povinnosti a ideální ctnosti členek Samiti: statečnost a odhodlání, soustředěnost na práci a životní cíle, čistotu a osobní vývoj, ochranu dharmy, úctu, vzdělání, soustředění mysli a plnění tradičních povinností.⁵⁴

Členkami Samiti se stávaly především ženy z vyšších vrstev, jejichž manželé už sami byli členy RSS. V Samiti hledaly především porozumění ostatních žen ze stejného prostředí, možnost vypořádat se s rodinnými problémy a dále se vzdělávat. Z hlediska hinduistických manželů bylo členství jejich manželek v Samiti zcela žádoucí. Oproti feministickým hnutím, u kterých jim připadalo, že se příliš orientují na Západ a podporují ženy v samostatnosti na úkor rodin, měla Samiti jasnou návaznost na hinduistické tradice. Členky Samiti vyzdvihovaly vlastnosti ideální manželky Sítý – oddanost, odpuštění a soucit – a učily se je rozvíjet. Stejně tak přijaly představu mateřství jakožto službu vlasti.⁵⁵

7.2.2 Durga Váhiní (Armáda Durgy)

Jedná se o ženskou odnož VHP založenou v roce 1991 v čele se Sádhví Ritambarou.⁵⁶ Je to největší ženská militantní organizace. Původní důvod k založení této organizace byla touha po větším zapojení žen do náboženských a kulturních aktivit. Měla pomáhat hinduistickým rodinám v těžkých chvílích poskytováním sociálních služeb. Zároveň je ale tato organizace, jak již název napovídá, zaměřená z velké míry na fyzickou sílu svých členek. Zastává názor, že národ je v ohrožení a je potřeba ženské síly, aby ho ochránila. Durga, kterou si vybraly za svou patronku, tak symbolizuje kýžené vlastnosti – agresivitu, bojovnost, neústupnost. Hlavní náplní této organizace je fyzický výcvik zaměřený na sebeobranu při napadení. Ženy se učí boji s noži, meči, střelnými zbraněmi a tradičními *láthí*, a to i přesto, že v Indii je výcvik se zbraněmi považován za nezákonný.

Intenzivní fyzický trénink mnohdy dává ženám pocit svobody. Nejenom že se zvládnou vypořádat s potenciálními útočníky, ale často představuje práce na vlastním těle jedinou oblast života, o které mohou ženy samy rozhodovat. Tím, že ovládnou tělo, získávají pocit větší samostatnosti.

54 <http://rashtrasevika.org/about-us/our-symbol/> [online]. 2010 [cit. 2011-06-25]. Our Symbol: Devi Ashtabhujā- the eightfold personality. Dostupné z WWW: <<http://rashtrasevika.org>>.

55 HANSEN, T. B. *The Saffron Wave: Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*. Princeton: Princeton University Press, 1999. s. 98.

56 BANERJEE, Sikata. *Make Me a Man. Masculinity, Hinduism, and Nationalism in India*. New York: State University of New York Press, 2005. s. 128

Díky svému sociálnímu směřování měla Durga Váhiní úspěch především u mladších žen z nižších společenských vrstev. Rodiny hledaly v organizaci pomoc při řešení finančních, rodinných i jiných problémů a zároveň doufaly, že si jejich dcery díky členství v organizaci vedené ženami z vyšších kast osvojí dobré mravy a zvyky.

7.2.3 Mahilá Agadhí

Mahilá Agadhí je ženská odnož Šivsény, jejímž hlavním programem je ochrana žen. Řeší rodinné spory, vymáhání věna a domácí násilí. Zároveň poskytuje zdravotní a sociální služby a vede denní vzdělávací centra. Vytváří silnou základnu, kde se mohou ženy setkávat, čímž buduje silnou důvěru nejen mezi řadovými členkami, ale zároveň i mezi jejich vůdkyněmi. Takto vybudovaná důvěra pomáhá k rychlé a efektivní mobilizaci sil. Její členky jsou především pracující ženy z nízkých a nižších středních tříd, které čelily fyzickému napadání a sexuálnímu zneužívání ze strany svých mužských kolegů či příbuzných. Spory často řeší velmi agresivně, od výhrůžek po fyzické napadání viníků. Mnohé členky přiznávají, že jim takovýto způsob řešení vyhovuje, neboť je rychlý a efektivní, na rozdíl od zdoluhavých soudních jednání, které ženu ještě navíc s rodinou znepřátelí. Mahilá Agadhí se stala do určité míry obávanou silou a zasloužila se o výrazný pokles násilí na ženách. Má desítky středisek v bombajských slumech, ale působí i v lepších čtvrtích Bombaje. Zároveň ale ženy nemají zastoupení ve vůdčích vrstvách Šivsény a Mahilá Agadhí plně spadá pod mužskou organizaci.

Šivséna vytvořila funkční rovnováhu mezi tradiční a moderní ženskou rolí, a tak zároveň vyzdvihuje roli mateřskou a podporuje politickou angažovanost a aktivitu. V programech denních center, která mají za úkol pomáhat ženám získat práci a stát se ekonomicky nezávislými, a v tématech častých oslav a svátků, které se soustředí na posílení symboliky mateřství a role poslušné manželky⁵⁷, se prolíná tradiční přístup s moderním. Šivséna se symboly zachází velmi flexibilně, a tak si její členky mohou osvojit roli manželky, dělnice či bojovnice a volně mezi nimi přecházet podle dané situace.

Šivséna má ve znaku tygra, který může symbolizovat ženskou sílu spojovanou s bohyní Bhavání, která sedí na tygru a v ruce třímá zbraň, připravena bojovat za spravedlnost. Tato ženská bojovná síla se plně projevila především v bombajských masakrech následujících po zboření Báburovy mešity. Tyto nepokoje si vyžádaly během jednoho týdne v lednu roku 1993 životy tisíce lidí a jejich účastníky byly z velké části

---

57 BANERJEE, Sikata. The Feminization of violence in Bombay: Women in the Politics of the Shiv Sena. *Asian Survey*. 1996. s. 1220.

právě ženy. Aktivně se podílely na rabování, napadání a násilných demonstracích, podle vzoru ideologického systému Šivsény. Ženy se oprostily od své tradiční umírněné role matky a se vši vervou se snažily prosadit v protimuslimských aktivitách. O to agresivněji, že to byla první příležitost uchopit problém do vlastních rukou a že na své straně měly rozsáhlou síť spolubojovnic.⁵⁸

7.3 Vývoj ženských složek

Po Gólvalkárově smrti v červnu roku 1973 se ve fungování Samiti a ostatních ženských odnoží mnohé změnilo. S celkovou modernizací Indie začaly i indické ženy získávat větší ekonomicko-sociální nezávislost, a tak se mohly začít realizovat i mimo rodinu. Zároveň vzrůstal zájem o politiku ze strany žen, což se projevilo nejen na stoupajícím množství voliček, ale také na větším počtu žen aspirujících na politické posty. A navíc se začalo ukazovat, jak velikou roli hrají ženy při vzbuzování komunalistických nálad.⁵⁹ Členky komunalistických hnutí více podléhaly emocím a byly schopny se velmi rychle nadchnout pro danou věc.

Celkově bylo třeba pozměnit tradiční role a doprát ženě větší svobodu. Nacionalisté počali vyzdvihovat ženské kvality a stavět je na roveň mužským, jak tomu nikdy dříve nebývalo. Ovšem nová role ženy nesměla ohrozit její roli v domácnosti jakožto oddané a svědomité manželky a matky. Přetrvává přesvědčení, že ženy mají jedinečnou schopnost svou prací, láskou a porozuměním udržet rodinu pohromadě. RSS se obávala, že když matky půjdou pracovat mimo domov, utrpí tím jejich výchovná role. Ženy tudíž získaly nové možnosti a role, přesto však bylo nutné, aby si zachovaly i ty stávající. Moderní vzdělané a pracující hinduistické ženy si uchovávají své postavení v rodině a v komunitě. Objevila se nutnost většího zastoupení žen v nacionalistických organizacích a snaha zaujmout co nejvíce typů žen. Nestálo se na to, že všechny ženy budou nadšeny mateřskou rolí, bylo třeba rozšířit výběr ženských rolí v rodině Sanghu.

V zásadě lze mluvit o dvou hlavních typech rolí, roli osvícené matky a roli bojovnice.⁶⁰ Role matky byla již zmíněna, neboť to byla role přisouzená ženám ze strany mužů. Druhá role se rozvinula až později díky rozšíření ženské členské základny.

---

58 BANERJEE, Sikata. The Feminization of violence in Bombay: Women in the Politics of the Shiv Sena. *Asian Survey*. 1996. s. 1220.

59 KANUNGO, Pralay. *RSS's Tryst with Politics: From Hedgewar to Sudarshan*. Delhi: Manohar Publishers, 2004 s. 161.

60 BULVASOVÁ, Klára. *Hindutva a ženská otázka.*, Diplomová práce. Univerzita Karlova. 2008. s. 57.

Role ženy jako bojovnice z mateřské role vychází, ale zároveň ženám umožňuje stát se posly spravedlnosti a zasáhnout, když je matka Indie v nebezpečí. Svými odvážnými skutky chtějí zasít strach mezi muslimy a podnítit aktivitu mezi hinduisty. Ženská statečnost má zahanbit jejich manžely a zpochybnit jejich mužnost a schopnost bránit své manželky a své náboženství.

Ještě existuje role třetí, a to role ženy vůdkyně. Jedná se o silné, politicky aktivní ženy, které jsou schopny svým vystupováním podněcovat aktivitu ostatních členek a mnohdy i členů Sanghu. Takových žen však není mnoho a vůdčí postavení ženy je spíše výjimkou. Proto ji za typickou ženskou roli nepovažují.⁶¹

7.4 Co láká ženy ke vstupu do Sanghu

Pravicové organizace se těší značné oblibě i u žen, a to i přesto, že se jedná převážně o militantní uskupení. V zásadě lze říci, že ženy ke vstupu do Sanghu láká hned několik faktorů. Za prvé se jedná o velmi tradicionalisticky zaměřené organizace, což jim dodává v očích ženiných příbuzných velkou přitažlivost. Rodiče se nemusí obávat, že by se jejich dcery dostaly do kontaktu se západní kulturou, která je mnohdy považována za pokleslou, a manželé se nemusí obávat, že by jejich ženám byla vštípena touha po emancipaci. Díky tomu, že je rétorika Sanghu postavena především na funkci rodiny, nepředstavuje členství v šákhách pro rodinu žádné ohrožení, naopak bývají rodinné vztahy skrze Sangh ještě posíleny. Dívky tak mohou získávat vzdělání i výcvik bez obav, že by přišly o podporu rodiny.

Druhým důvodem je možnost vlastního rozvoje v rámci Samiti. Indické ženy mohou v běžném životě jen málokdy rozhodovat. Jsou zvyklé na život v podřízeném postavení vůči mužům ve svém okolí (ať už je to otec, starší bratr či manžel) a z toho vyplývá i závislost na nich. V Samiti se ženy mohou realizovat a postupem času si získat i určité postavení v rámci společenství

Zároveň je důležité, že Samiti svým členkám nabízí pocit sounáležitosti k většímu celku. Jak již bylo zmíněno výše, hinduismus postrádá ucelenou náboženskou komunitu. Samiti proto, stejně jako mužské šákhys, podporuje v ženách společné zájmy a názory. Příslušnost ke společenství hraje velkou roli v případě jakýchkoli organizací. Jde o vytvoření pocitu bezpečí a jistot uvnitř nějaké skupiny. Jedině tak se budou členové či

---

61 Více ke třem ženským rolím na stránkách britské Samiti : *Hindu Sevika Samiti (UK)* [online]. 2009 [cit. 2011-08-10]. Ideals For Women. Dostupné z WWW: <<http://www.hssuk.org>>.

členky chtějí nadále angažovat ve společných aktivitách.

Ženy navštěvují šákhly jak z důvodu vzdělávání či fyzického výcviku, ale často přicházejí s různými problémy, ať už rodinnými či pracovními, a Samiti jim pomáhá tyto obtíže řešit.⁶² Důležitý je ale především způsob, jakým se věci řeší. Rodina zůstává pro Samiti klíčovou, a tak jsou veškeré rodinné problémy řešeny s ohledem na její zachování. Na rozdíl od feministických hnutí nejsou v šákhách ženy podněcovány k opouštění rodin a osamostatňování se. Tento fakt je nesmírně důležitý. Ztrátou rodiny by totiž daná žena přišla jak o finance, tak o příbuzné a společenské postavení. A navíc kolikrát by ani nechtěla rodinu opustit. V rámci Samiti je proto kladen důraz především na zachování těchto jistot.

7.5 Ženy v hnutí za obnovu Ráмова rodiště

Jak už bylo řečeno, hnutí za obnovu Ráмова chrámu ukázalo, jak silnou roli hrají ženské složky pravicových organizací. Hinduistické ženy se s bojem za nový domov boha Rámy ztotožnily v míře, jakou nikdo nečekal. Jedním z hlavních důvodů k tak velké ženské mobilizaci je pravděpodobně fakt, že se celé téma stalo nesmírně emocionálním. Nacionalisté se ve své kampani soustředili především na nastínění role „vykořeněného“ a „domova zbaveného“ Rámy a údajné nespravedlnosti celé situace a neschopnosti vlády s tím něco dělat. Ženy se často vžívaly do role matky malého Rámy, kterého je potřeba chránit a postarat se o jeho blahobyt. Tato mateřská role začala brzy nabírat agresivnější podoby, což bylo ze strany Sanghu silně podporováno. Čím více bylo emocí namířených proti muslimské komunitě, kterou symbolizovala Báburova mešita, tím rychleji a efektivněji bylo možné své stoupence mobilizovat.

V této době Durga váhíní šířila velké množství letáků a pamfletů nabádajících hinduistické ženy, aby se chopily zbraní a staly se válečnicemi. Ženy se chytily nové role a dostaly se do popředí celého hnutí. Mezi nimi obzvláště vynikly postavy Umy Bharatí a Sádhví Ritambary. Obě dokázaly svými projevy vyvolat náboženské šílenství a oddanost hindutvě. Sádhví Ritambara se brzy stala jednou z hlavních mluvčích VHP a Uma Bharatí se na čas dostala do vedení BJP. Obě ženy se proslavily nejen podmanivým projevem, ale také přímým slovním napadáním muslimů, o kterých se vyjadřovaly jako o nepřátelích státu a nečistých, chlípných zabijácích, a odmítaly tak oficiální rétoriku BJP, která o

---

62 BULVASOVÁ, Klára. *Hindutva a ženská otázka*. [s.l.], Diplomová práce. Univerzita Karlova. 2008., s. 61.

muslimech mluvila pouze jako o zvýhodňované menšině.

7.5.1 Sádhví Ritambara

Sádhví Ritambara je zakladatelkou Durga váhiní a jednou z hlavních aktivistek VHP. Pochází z nižší venkovské kasty a v šestnácti letech se rozhodla opustit domov a vstoupit do ášramu, k čemuž ji inspiroval rozhovor se sádhuem z řad VHP.

K nacionalistickým hnutím se následně dostala skrze RSS, ale později vstoupila do více nábožensky zaměřeného VHP.

Její proslovy jsou nezaměnitelné a známé po celé Indii. Ritambara je hinduistická sádhví (svatá žena)⁶³, což mimo jiné znamená život v celibátu a umožňuje jí se plně oddat Sanghu (nemusí se starat o rodinu apod.), tak jako je tomu žádoucí i u mužských členů a především vůdců. Její asketický život jí dodává respekt a moc. Pozice sádhu je i v dnešní době velmi vážená a jejich zapojení do komunalistických dění vyvolává dojem, že daná aktivita není vykonávána pouze s ohledem na politiku, ale především má vyšší smysl a posiluje dharmu. Stejně tak tomu bylo v případě Sádhví Ritambary a jejích názorů. Svou askezi se samozřejmě zprostila mateřské role, avšak o to výrazněji se ujala role vůdčí. Založením Durga váhiní poskytla ženám jinou variantu služby národu a jiné možnosti vlastního sebeurčení.

Její schopnosti zburcovat masy se projevíly především v aféře s Báburovou mešitou. Sama se do destrukce mešity fyzicky nezapojovala, ale svými projevy dosáhla mnohem větších úspěchů. Při jejích proslovech upadali posluchači téměř do tranzu a šíleného nadšení pro nacionalistické téma. Sádhví Ritambara zaujala publikum nejen silně protimuslimskou rétorikou a efektivní performancí, kdy při proslovech kvílela, křičela, měnila hlas a svíjela se, jako by byla posedlá vyšší silou. Jejím hlavním přínosem bylo volání po okamžité kolektivní akci a po překonání vlastní slabosti, neschopnosti a strachu z démonických muslimů. Představovala abstraktní ženu, nebo dokonce ženství, avšak tím, že potlačila svou sexualitu a přirozenost, byla schopná provokovat upozaděnou maskulinitu hinduistických mužů. Frustraci z absence sociálního postavení, moci a přístupu k ženám svého převážně mužského obecnstva se jí podařilo přetavit v bojovnou sílu bránící ideály hindutvy. Jako návod, jak se vypořádat s nepřátelskou muslimskou minoritou jim nabízela organizovaný odpor pod křídly VHP. Na ženské posluchačstvo se příliš nesoustředila a

---

63 BANERJEE, Sikata. *Make Me a Man. Masculinity, Hinduism, and Nationalism in India*. New York: State University of New York Press, 2005. s. 128.

pouze je nabádala k podpoře hinduistických synů v boji za matku Indii. V dnešní době se již poněkud upozadila a věnuje se převážně budování center na podporu vdov a sirotků, samozřejmě však pouze pro hinduisty.

7.5.2 Uma Bharatí

Uma Bharatí je pravicově orientovaná politička, která se stejně jako Sádhví Ritambara projevila především v průběhu boje za obnovu Ráмова rodiště. Pochází z vesnického prostředí, kde i s celou rodinou nezřídka bojovala o přežití kvůli nedostatku financí a potravy. Tato zkušenost ji přesvědčila ke vstupu do politické strany, kde by mohla prosazovat zájmy chudších společenských vrstev. Vstoupila do BJP a několikrát za ni kandidovala. V politickém světě se však naplno prosadila až agitací za zničení Báburovy mešity. Stejně jako Ritambara nabádala podobně afektovanými projevy hinduistické muže k rozboření mešity a boji proti muslimům. Ve své rétorice byla ale výrazně vulgárnější a extrémističtější. Otevřeně vyzývala k násilí a krvavé odplatě za „rozervání matky Indie na kusy“.

Bharatí ovšem také vystupuje proti tradici, která utlačuje ženu. Vystupuje proti obřadům satí a fyzickému násilí na ženách. Mluví však pouze o hinduistických ženách, protože muslimské ženy považuje za slabé a neschopné a jejich společenské postavení klade za vinu jim samým. Tvrdí totiž, že někdo, kdo je ochoten se mužům podřídít tak jako muslimky, a kdo se smíří s povinností nosit burku, je tak slabý a mužům podřízený, že si žádnou pomoc nezaslouží.⁶⁴

Později se projevila především v politice BJP, které pomáhala získat hlasy nižších tříd a OBC⁶⁵. V roce 2005 však byla ze strany byla vyloučena kvůli sporům s jedním ze zakladatelů BJP, L. K. Ádváním⁶⁶. Po svém vyloučení si založila stranu vlastní, se kterou však neměla příliš úspěch. Letos v červnu byla Uma Bharatí znovu přijata do BJP, kde sice

---

64 BASU, A.: *Feminism Inverted*, in: Sarkar, T., Butalia, U. (ed.): *Women and Right-Wing Movements*, Zed Books, London, 1995, str. 172.

65 OBC, (Other Backward Classes) jsou tzv. „ostatní zaostalé skupiny obyvatelstva“. Jedná se o příslušníky nižších hinduistických kast, které se nacházejí ve špatných životních podmínkách a mají omezený přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem. Tato skupina spolu se „soudpisnými třídami“ (daliti, neboli nedotýkatelní) a „soudpisnými kmeny“ je v současnosti pozitivně diskriminována vytvářením kvót např. v politickém sektoru, státní správě a na univerzitách.

66 Ádvání odjel roku 2005 do Pákistánu, aby si vylepšil pověst protimuslimského aktivisty. Vyjádřil upřímnou lítost nad děním v Ajódze roku 1992 a uctil památku M. A. Džinnáha. Tím pobouřil mnohé radikálnější členy BJP včetně Umy Bharatí. Většina ostatních členů později seznala tento akt jakožto rozumný, protože ukázal mírumilovnější tvář celé strany. Bharatí byla ovšem přesvědčena, že se jedná o zradu hinduistické myšlenky a požadovala, aby Ádvání odstoupil a za své prohlášení se omluvil. Nakonec byla vyloučena za nekázeň. (http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2005-12-15/india/27851376_1_uma-bharti-jinnah-bjp-president)

momentálně nemá žádnou formální pozici, ale vede kampaň za vyčištění toku Gangy v Uttarpradéši. Tato kampaň má lecos společného s hnutím za obnovu Ráмова rodiště, je však méně kontroverzní. Každý hinduista Gangu uctívá jakožto posvátnou řeku a ani muslimům řeka jako taková nemůže vadit, a tak BJP doufá, že jim kampaň zaměřená spíše na pozitivní emoce přinese lepší volební výsledky.⁶⁷

---

⁶⁷ *The Times of India* [online]. 2011 [cit. 2011-08-11]. Holy Ganga becomes a hot political commodity. Dostupné z WWW: <<http://articles.timesofindia.indiatimes.com>>.

8 Pravicoví hinduisté dnes

Ztráta politické moci BJP ukázala jednu ze zásadních slabin celé rodiny Sanghu. Christophe Jaffrelot situaci v průběhu 90. let shrnuje: „*Zdánlivá výhoda strategie etnicko-náboženské mobilizace je založena na skutečnosti, že využívá emocí, které překonávají rozdíly ve společenském postavení a dokonce i v politických názorech. Ovšem tento stav věci také znamenal, že RSS a její členové záviseli na emocionální vlně, kterou nemohli udržet navěky.*“⁶⁸

I přes značné oslabení je BJP stále druhou nejsilnější stranou v zemi⁶⁹, a to i přesto, že její ideologie mnohdy není slučitelná s demokratickými principy Indie. V roce 1998 zformovala koalici zvanou National Democratic Alliance (NDA) společně se stranami Džanta dal, Šivséna, AIADMK⁷⁰ a následně v čele této koalice vyhrála oboje všeobecné volby v letech 1998 a 1999.⁷¹ V čele s Atalem Bihárem Vádžpéjím vládla celé volební období, avšak v následujících volbách proti všem očekáváním prohrála s koaliční skupinou United Progressive Alliance (UPA) v čele s Kongresem. Je s podivem, že strana, která je takto nepopíratelně napojena na RSS, si stále zachovává nejen relativně silnou voličskou základnu, ale že je vůbec možné, aby fungovala v demokratickém státě.

Jak je možné, že BJP je stále ještě považována za demokratickou stranu, když její vůdce L. K. Ádvání svými průvody v alegorických vozech (ráth játra) zavdal popud ke krvavým komunalistickým nepokojům po celé Indii a celá strana se podílela na silně protimuslimské kampani za obnovu Ráмова rodiště? Jedním z vysvětlení je, že BJP se v průběhu let vždy snažila propagovat mírnější přístup a vystupovat jako normální demokratická strana, jejíž volební program je striktně oddělen od RSS. Často navíc nevystupovala jako protimuslimská, ale naopak se snažila přilákat muslimské obyvatelstvo do strany, aby tak získala větší podporu při volbách. Tím zřejmě veškeré odpůrce dostatečně uchlácholila a nejvyšší soud nikdy neprojevil snahu ji zakázat jakožto stranu ohrožující indickou demokracii. Za své vlády v letech 1999 až 2004 se navíc pokusila

---

⁶⁸ Jaffrelot, Christophe. *The Hindu Nationalist Movement in India*. New York: Columbia University Press, 1998. s. 435.

⁶⁹ V posledních volbách v roce 2009 získal Indický národní kongres 206 křesel zatímco BJP pouze 116 z celkových 543. Více na <http://eci.nic.in/> (Election Commission of India).

⁷⁰ AIADMK (Celoindická Annáduraiova drávida munnétra kalagam) je frakce tamilské politické strany Drávida munnétra kalagam zaměřené na podporu drávidských jazyků a kultury v reakci na snahy zavést hindštinu coby úřední jazyk v celé Indii.

⁷¹ *Election Commission of India* [online]. 2009 [cit. 2011-08-08]. Election Results - Full Statistical Reports. Dostupné z WWW: <<http://eci.nic.in>>.

posílit indicko-pákistánské vztahy a snaží se distancovat od nepokojů spojených s Báburovou mešitou. V dnešní době se BJP zabývá tématy, která nepředstavují přímé ohrožení pro žádnou minoritní skupinu. Například již zmíněné kampaně volající po očištění Gangy jsou důkladem, že BJP sice dále spoléhá na náboženskou rétoriku a emoce, které je schopna vyvolat, nechce však již přímo vystupovat proti menšinám a jejich kultuře.

Je ovšem nutno podotknout, že v současné době zaznamenávají pravicově orientované organizace odliv členů a celkový úpadek kvůli neschopnosti udržet protimuslimskou vlnu a nabídnout nové podněty. Jak už z textu vyplynulo, je celé hnutí založeno na odmítání a boji proti cizímu a méně již na sdílených životních postojích a názorech jednotlivých členů. (Zcela jasně říkají, co je špatně, nenacházejí však už reálné řešení.) Nacionalistům se nepodařilo překlenout kastovní, etnické a sociální rozdíly, a tudíž došlo po krátkém sjednocení (daném společným cílem – zbořením Báburovy mešity) k opětovnému rozdrobení, a vize jednotného národa poněkud vymizela. K úpadku popularity komunalistických názorů přispěla i větší míra vzdělání a celkový růst ekonomiky Indie, a tak není pravděpodobné, že by se situace, jako bylo rozboření mešity, měly opakovat.⁷²

V případě ženských odnoží je navíc velmi silně vidět odklon od tradičních hodnot, které moderním ženám připadají zastaralé a nefunkční. S lepším přístupem ke vzdělání přichází i větší touha po samostatosti a finanční nezávislosti, která je často vnímána západním pohledem zaměřeným především na konzum. V dnešní době proto pravicové organizace nezakazují svým členkám užívat si západních výtvarků (salóny krásy, make up etc.) a nelpí ani na tradičních oděvech. Dívky by sice nadále neměly nosit příliš krátké sukně ani šortky, neboť ty odkrývají příliš mnoho, ale například kalhoty nevadí.⁷³ I přes tyto ústupky však už příslušnost k Sanghu příliš neláká a ženy se realizují spíše v jiných volnočasových aktivitách, jejichž nabídka se pochopitelně s celkovou modernizací Indie velmi zvýšila.

---

72 *The Economist* [online]. 2010 [cit. 2011-08-11]. An uneasy split. Dostupné z WWW: <<http://www.economist.com>>.

73 SARKAR, Tanika. Pragmatics of the Hindu Right: Politics of Women's Organisations. *The Economic and Political Weekly*, 1999. s. 2164.

9 Závěr

Cílem práce bylo představit indický nacionalismus a vysvětlit, jak se z něj vyvinul nacionalismus hinduistický. Zároveň měla nastínit, jak se nacionalismus vyvíjel a jaké historické události vedly k jeho rozšíření. Také se pokusila přiblížit představu o určitých společenských jevech, které jsou pro Indii typické a jejichž znalost pomáhá blíže pochopit celou situaci.

Práce ukázala, že hinduistický nacionalismus představuje velmi rozsáhlý a komplexní problém. Vzhledem k diverzifikaci aktivit komunalistických hnutí a jejich odlišnému vystupování lze jen velmi obtížně zmapovat všechny oblasti, do kterých zasahuje. Je vidět, jakou mobilizační sílu mají v Indii i v moderní době náboženská témata a jak snadno lze s náboženskými symboly manipulovat. Přesto, že v současné době oblība nacionalistických organizací klesá, jsou nacionalistické tendence stále živým problémem. Mnohdy stačí k vyvolání celonárodních nepokojů opravdu málo, a tak se indická vláda může při svém rozhodování leckdy ocitnout na tenkém ledě. (Viz aféra s Šáhbánó a její nešťastné řešení ze strany Rájíva Gándhího.)

Druhá polovina práce věnovaná ženám představila jednotlivé organizace a jejich vztahy k zastřešujícím mužským jednotkám. Ukázala, co bývá důvodem pro vstup do organizací a vysvětluje, proč dnes už mladé ženy vstup do Samiti tolik neláká. Vzhledem k modernizaci celé Indie ztrácí tradicionalistická uskupení na popularitě. Z hlediska rodin se sice členství v Samiti jeví jako pozitivní, neboť dívkám poskytuje výchovu podle hinduistických tradic a klade důraz i na morální aspekt výchovy. Zároveň je však v dnešní době pochopitelně žádoucí, aby se ženy vzdělávaly v moderních vědách a připravovaly se na budoucí kariéru. Vzhledem k nedostatku literatury týkající se současných aktivit ženských složek a neúspěšnému pokusu o kontaktování příslušnic Samiti, nebylo možné zjistit, jakým způsobem se snaží bojovat s odlivem členek.

Téma hinduistického nacionalismu je velmi obsáhlé, a tak nebylo možno jej v práci celé pokrýt. Kromě současného vývoje by si rozhodně zasloužilo větší prozkoumání i jednotlivých organizací a pro získání aktuálních informací by byl vhodný i přímý kontakt s jejich členy. Vzhledem k rozsahu práce však nebylo možné obsáhnout celou širší tématu.

10 Bibliografické údaje

- BAIRD, Robert D.: *Religion in Modern India*. New Deli: Manohar, 2001. 515 s.
- BANERJEE, Sikata. *Make Me a Man. Masculinity, Hinduism, and Nationalism in India*. New York: State University of New York Press, 2005. 181 s.
- BANERJEE, Sikata. The Feminization of violence in Bombay: Women in the Politics of the Shiv Sena. *Asian Survey*. 1996, 36, s. 1213-122 .
- BANERJEE, Sumanta. 'Sangh Parivar' and Democratic Rights. *Economic and Political Weekly*. 1993, 34, s. 1715-1718.
- BASU, A.: Feminism Inverted, in: Sarkar, T., Butalia, U. (ed.): *Women and Right-Wing Movements*, Zed Books, London, 1995.
- BULVASOVÁ, Klára. *Hindutva a ženská otázka.*, 2008. 74 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova.
- GANGOLI, Geetanjali. *Indian Feminisms : Law, Patriarchies and Violence in India*. Surrey : Ashgate Pub Co, 2007. 149 s.
- GELLNER, Ernest. *Nacionalismus*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 133 s.
- HANSEN, Thomas B. *The Saffron Wave : Democracy and Hindu Nationalism in Modern India*. Princeton : Princeton University Press, 1999. 328 s.
- HROCH, Miroslav. *V národním zájmu*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 200 s.
- CHANDRA, Bipan; MUKHERJEE, Aditya ; MUKHERJEE, Mridula. *India After Independence 1947 - 2000*. Delhi : Penguin Books India, 2000. 552 s.
- JAFFRELOT, Christophe. *Hindu nationalism: a reader*. Princeton: Princeton University Press, 2007. 391 s.
- JAFFRELOT, Christophe. *The Hindu Nationalist Movement in India*. New York: Columbia University Press, 1998. 536 s.
- JUDD, Dennis. *Vzestup a pád britského impéria*. Praha : BB/art, 1999. 506 s.
- KANUNGO, Pralay. *RSS's Tryst with Politics : From Hedgewar to Sudarshan*. Delhi : Manohar Publishers, 2004. Women, s. 314.
- KRÁSA, Miloslav; MARKOVÁ, Dagmar; ZBAVITEL, Dušan. *Indie a Indové : Od dávnověku k dnešku*. Praha : Vyšehrad, 1997. 469 s.
- LAPIERRE, Dominique; COLLINS, Larry. *O půlnoci přijde svoboda*. Prah : Mladá fronta, 1983. 368 s.
- SARKAR, Sumit. The BJP Bomb and Aspects of Nationalism. *Economic and Political Weekly*. 1998, 33, s. 1725-1730 .
- SARKAR, Tanika. Pragmatics of the Hindu Right: Politics of Women's

Organizations. *Economic and Political Weekly*. 1999, 34, s. 2159-2167 .

- SARKAR, Tanika. Rhetoric against Age of Consent: Resisting Colonial Reason and Death of a Child-Wife. *Economic and Political Weekly*. 1993, 28, s. 1869-1878.
- SARKAR, Tanika. Semiotics of Terror : Muslim Children and Women in Hindu Rashtra. *Economic and Political Weekly*. 2002, 37, s. 2872–2876 .
- SAVARKAR, V. D. *Hindutva: Who is a Hindu*, New Deli: Hindi Sahitya Sadan, 1999. 141 s.
- STRNAD J., FILIPSKÝ J., HOLMAN J., VAVROUŠKOVÁ, S.: *Dějiny Indie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 1186 s.
- TEHRANIAN, Majid. Militant Religious Movements: Rise and Impact. *Ecomic and Political Weekly*. 1997, 32, s. 3213-3224
- VANAIK, Achin. Situating Threat of Hindu Nationalism : Problems with Fascist Paradigm. *Economic and Political Weekly*. 1994, 28, s. 1729-1748 .
- VAVROUŠKOVÁ, S. a kol.: *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchodní Asii: tradice a současnost*. Praha: Orientální ústav Akademie věd ČR, 2005. 335 s.

11 Internetové zdroje

- DEGVEKAR, Shri M.P. *Vishva Hindu Parishad* [online]. 2010 [cit. 2011-07-13]. The Origin and Growth of Vishva Hindu Parishad. Dostupné z WWW: <<http://vhp.org/organization-2/org-the-origin-and-growth-of-vishva-hindu-parishad/>>.
- HANNON, Elliot . *Foreign Policy* [online]. 2010 [cit. 2011-06-27]. Does India Still Need a Hindu Nationalist Party?. Dostupné z WWW: <<http://www.foreignpolicy.com/>>.
- KEEN, Shirin. *Http://english.emory.edu* [online]. 1998 [cit. 2011-06-23]. The Partition of India. Dostupné z WWW: <<http://english.emory.edu/Bahri/Part.html>>.
- NOORANI, A.G. The Constitution of India and Muslim Politics. *The Constitution of India and Muslim Politics* [online]. 2004, 1, [cit. 2011-06-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.jamiahamdard.edu>>.
- SEN, Shailaja. Indian National Movement A Closer Look. *Economic and Political Weekly* [online]. 1989, 24, 12, [cit. 2011-06-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/4394558> .>
- SETHI, Manisha. Avenging Angels and Nurturing Mothers : Women in Hindu Nationalism. *Economic and Political Weekly* [online]. 2002, 37, [cit. 2011-06-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.cscsarchive.org:8081/MediaArchive/audience.nsf/>>.
- *http://www.ndtv.com* [online]. 2011 [cit. 2011-06-27]. Uma Bharti back in BJP, will focus on UP. Dostupné z WWW: <<http://www.ndtv.com/article/india/uma-bharti-has-been-reinducted-into-the-bjp-today-110670>>.
- *Rashtra Sevika* [online]. 2010 [cit. 2011-07-13]. Our Symbol: Devi Ashtabhujā- the eightfold personality. Dostupné z WWW: <<http://rashtrasevika.org>>.
- *http://www.sadhviritambara.com* [online]. 2009 [cit. 2011-06-26]. Profile of Sadhvi Ritambhara . Dostupné z WWW: <<http://www.sadhviritambara.com/>>.
- *The Economist* [online]. 2010 [cit. 2011-08-11]. An uneasy split. Dostupné z WWW: <<http://www.economist.com>>.
- *The Times of India* [online]. 2011 [cit. 2011-08-11]. SC notice to Advani, Thackeray in Babri demolition case. Dostupné z WWW: <<http://articles.timesofindia.indiatimes.com>>.
- *The Times of India* [online]. 2005 [cit. 2011-08-11]. Advani should resign: Uma Bharti. Dostupné z WWW: <<http://articles.timesofindia.indiatimes.com>>.
- *The Times of India* [online]. 2011 [cit. 2011-08-11]. Holy Ganga becomes a hot political commodity. Dostupné z WWW: <<http://articles.timesofindia.indiatimes.com>>.
- *http://uma-bharti-news.newslib.com/* [online]. 2006-2011 [cit. 2011-06-27]. Dostupné z WWW: <<http://uma-bharti-news.newslib.com/>>.